

**Illustrissimi Marchionis Scipionis Maffei Historia
Theologica Dogmatum Et Opinionum De Divina Gratia,
Libero Arbitrio Et Prædestinatione**

Maffei, Scipione

Francofurti ad Mœnum & Moguntiae, 1756

Liber XII. Quo Augustiniani Systematis hactenus repræsentati veritas confirmatur, solutis, quæ ex celebrioribus ipsius locis, obmoveri possent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95061](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95061)

nostrum esse velle; nostrum esse currere: *Dei perficere*. Non verebatur idem dicere: ¹ *Nec plus aliquid ad perficiendam iustitiam, quam perfectam voluntatem requiri; nec docere: ² fidem in potestate esse, quoniam cum vult, quisque credit ... & per liberum arbitrium iustitiae nasci dilectionem*. Ità in psalmos: ³ *sicire tibi possum me, irrigare non possum; quasi verò à se posset hanc sitim excitare*. In Genesin: ⁴ *Cum paulatim ab huius oblivionis torpore anima resipiscens posset converti ad Deum suum, ejusque misericordiam, & veritatem, primò ipsa pietate conversionis, deinde servandi praecepti perseverantia promereri; quasi seipsa posset converti, & perseverare; & quasi suum foret omne meritum*. In libro saepius ab ipso confirmato legitur: ⁵ *incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere ...* ⁶ *Certe enim ipsum velle in potestate est, quoniam adjacet nobis; sed quod perficere bonum non est in nostrà potestate, ad meritum pertinet originalis peccati ...* ⁷ *Nam & illud quis sine difficultate vult; quamvis non tum facile faciat, quam facile vult. ⁸ Quid facilius, quam velle bonum? Habet in Tractatu quodam coram populo de facto illo Esavi, & Jacobi, recitato: ⁹ elegisse Christum quosdam qui pertinebant ad filium minorem: quia spiritualiter ceperant desiderare; & intelligere promissa Domini*. Legitur in quâdam epistola: ¹⁰ *Deum jubere ideo, ut facere jussa conati ... adiutorium gratiae postere noverimus*. Ita legimus in Sermone: ¹¹ *Voluntati nostrae conanti adiutorium subministrari*. Et alibi: ¹² *Dare Deum: sed non dare, nisi petenti*. Certum est, quod cum facit praeventi gratiam à conatu nostro, ab intelligentiâ, ab imploratione auxilii, intelligat illis in locis Augustinus

ulteriorem, magis manifestam, magis operativam. Vide sis autem, quod ipsius propositiones nihil admodum à Graecorum, aliorumque anteriorum dictis discrepent, possintque pariter hae in malam partem accipi, & primam aequè gratiam in Semipelagianorum ore excluderent!

4. At quorsum ista? Nonne ipsae SS. literae hunc saepe in modum loquuntur? Vidimus id tribus prioribus libris. ¹³ *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio*. ¹⁴ *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. ¹⁵ *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. ¹⁶ *Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam*. ¹⁷ *Qui diligit me, diligitur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum*. ¹⁸ *Surge, qui dormis, & surge à mortuis, & illuminabit te Christus*. Ubi tò excitari, & surgere videri posset lumen quod à Deo venit praecedere. Ita & in Vet. Testamento: ¹⁹ *Haec dicit Dominus: si converteris, convertam te*. ²⁰ *Oratio mea praeveniet te*. ²¹ *Propterea expectat Dominus, ut misereatur vestri*. ²² *Convertimini ad me; & ego convertar ad vos*. ²³ *Misericordia tua subsequetur me*. ²⁴ *Si quesieris eum, invenies*. ²⁵ *Præparate corda vestra Domino*. ²⁶ *Homini est præparare animam*. ²⁷ *dignos se ipsa circuit querens*.

Exigitur, quàm iniquè accusentur Patres graeci, quod similes adhibuerint sententias! En quàm erronea sit eorum opinio, qui discrepare in rei summâ atque inter se, existimant doctrinam & sensa Augustini, & antiquorum Patrum dogmata. En denique, quàm vana ob falsam hanc opinionem futura esset suspicio, ne summâ à nobis fide, omnique candore duobus superioribus libris sancti hujus Doctoris systema sit repraesentatum.

(1) Ep. 127. n. 5. (2) de Spir. & lit. n. 52. & 55. (3) in Pf. CXLII. n. 4. (4) de Gen. ad lit. l. 10. n. 28. (5) ad Simpl. l. 1. quaest. 2. n. 2. (6) n. 11. (7) n. 12. (8) l. 1. quaest. 1. n. 12. (9) Serm. 4. n. 17. (10) ep. 57. n. 9. (11) Serm. 155. n. 4. (12) in Pf. CII. n. 10. (13) Rom. VII. 18. (14) VIII. 28. (15) Jac. III. 8. (16) IV. 6. (17) Jo. XIV. 21. (18) Eph. V. 14. (19) Jer. XV. 19. (20) Pf. LXXXVII. 14. (21) II. XXX. 18. (22) Zach. I. 3. (23) Pf. XXII. 8. (24) Paral. XXVIII. 9. (25) Reg. I. 7. 3. (26) Prov. XVI. 1. (27) Sap. VII. 17.

FINIS LIBRI UNDECIMI

HISTORIÆ THEOLOGICÆ

LIBER XII.

Quo Augustiniani Systematis hætenus representati veritas confirmatur, solutis, quæ ex celebrioribus quibusdam ipsius locis, obmoveri possent.

Parum egisse videbamur, cum Augustinum cum antiquâ traditione, & Patribus concordem ostendimus; nisi pariter sibi ipse illum consonare demonstrarem. En igitur accinctos nos, ad commonstrandum, cum congesto à nobis doctrinæ suæ corpore nihil admodum pugnare ea loca, quæ à voluminum damnatorum Patronis in contrarium solent proferri.

Et quoniam maximæ difficultates solimmodò in paucis quibusdam scriptis indagari solent, ea ipsa modò accuratè, atque sincerè referemus. Mira sanè res est, & insolens, quod à multis, cum de S. Augustini opinionibus disputatur, non tota series, & nexus doctrinarum, nec bis vel ter mille loca, ex quibus easdem in historico hoc labore exhibuimus, sed pauci quidam ejus libri duntaxat & aliqua ejus enuntiata in medium proferantur. Mirum non minus est, multos contendere, ex tot illustribus ab ipso dictatis operibus, duo solum, aut tria esse in pretio habenda. Quæ res in mentem nobis revocat animadversionem illam Vincentij Lirinensis.¹ Cum sub alieno nomine hæresin concinnare machinantur, capiunt plerumque veteris cujuscumque viri scripta paulò involutiùs edita, quæ pro ipsa sui obscuritate dogmati suo quasi congruant. Obscuritas, & difficultas harum rerum nascitur ex materia per se difficillimâ, & obscurâ. Cæterum prædestinationis, & gratiæ veritas in ipsis perfectè exponitur. Cum autem nostrâ etiam ætate de libero arbitrio disceptetur, error, & dolus est, nolle, alios simul libros in pretio haberi. Vehementer in tam eximium authorem injuritus est, qui asserit, ipsum in his solis metam attigisse; quasi viginti annorum quibus cum Pelagianis disputavit, spatio nondum plene scivisset illos refellere. Adde fieri non posse, ut rectè quis intelligat scripta ejus ultima, nisi imbutus primùm fuerit ejus doctrinis, atque anteriores ejus libros attentè magnâ saltem ex parte perlegerit. Ex his sanè non minus quàm ex reliquis omnibus auctoritates hætenus depromimus, ut totum ob oculos poneremus

systema. Verùm enimverò, cum ex his potissimè petantur oppositiones, relatis jam tum omnibus aliorum operum, atque magnam etiam partem ultimorum istorum locis, tamen hæc denuò sigillatim expensuri hoc loco sumus. Atque ut perspicuè magis intelligantur, argumentum illorum & scopum referemus historicè; & breviter, suo rem à capite arcescentes.

2. DIREXERAT jam tum vir sanctus longiorem epistolam ad Sixtum Presbyterum Romanum, & postea Pontificem; declamans in eâ adversum Pelagianos, qui eo jam tum se propugnaculo tutari cœperant, ex quo postea dimicârunt Semipelagiani. Epistola illa annis quibusdam dictos libros præcessit: quia tamen prima horum fuit origo, nodumque præcipuum de quo deinceps pugnabatur, continet, neque minus, quàm libri ipsi, obscura videtur homini controversiæ caput non rectè intelligenti; necessarium omnino est, inde duci initium. Auspicatur eam Augustinus, laudando Sixtum, qui ex² *litteris Apostolicæ sedis de Pelagianorum damnatione ad Africam missis*, & novis postea epistolis adeo feliciter mentem suam adversus hunc errorem exposuerat, ut in eâ *fides ipsa Romanæ Ecclesiæ*³ loqui videretur. Attingit vir sanctus (adverte sis lector!) fuisse tum temporis, ⁴ *qui justissimè damnatas impietates adhuc liberius defendendas putarent; fuisse item, qui occultius penetrarent domos venenum disseminantes; fuisse, qui præ metu tacerent, eandem tamen in sinu pestem foverent. Proinde alii, (inquit prudentissimè) severius fuissent coercendi, alii vigilantius vestigandi; alii tractandi quidem lenius; sed non segnius docendi.*

3. EXPONIT deinde duo illa erroris capita, quibus tum insisterant Pelagiani. Primum erat, quod⁵ *putarent auferri liberum arbitrium, si non ipsam bonam voluntatem sine adjutorio Dei hominem habere consenserint.* Alterum, quod existimarent, facturos se acceptorem personarum Deum, si crederent, quod sine ullis præcedentibus meritis, *cujus vult miseretur, & quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit.* Quæ verba sunt Ambrosii intelligentis eade vo-

(1) Vinc. Lirin. Comm. c. 11. (2) epist. 194, n. 1. (3) ibid. (4) n. 2. (5) Ambros. in Luc. 1, 7, n. 27.

catione ad fidem. Apparet igitur, noluisse ipsos agnoscere communem gratiae praevenientis necessitatem; nec voluisse fateri, fidem esse gratuitam. Adversus hos errores Tractatum suum per modum epistolae direxit; atque ex hoc articulo totam intelligere licebit epistolam. Quod ad primum attinet; non intelligunt, aiebat, non se firmare humanum arbitrium; sed impellere, ut per inania feratur; non in Domino, tanquam in petra stabili collocetur: paratur enim voluntas à Domino. En, uti etiam hic confirmavit Doctor noster, humanam voluntatem generatim praeprari à Domino per primam gratiam; esseque ideo in petra stabili firmatum arbitrium, quod ipsius ope à suo se ligamine securè liberat; id quod non capiebant Pelagiani. Circa alterum advertit, ¹ parum eos attendere, unam eandemque damnationis massam esse homines; poenamque deberi in ea manenti, & indebitam gratiam ex ea liberato. Cur alii hac ratione vasa honoris, alii contumeliae facti sint, aliam assignare non scit causam, quam supremam Dei potestatem. Quia autem quibusdam summam benignitatem quodammodo prospicit claudit hunc articulum, exclamando cum Apostolo: *O altitudo divitiarum sapientiae, & scientiae Dei!* & alterum claudit alio effato: ² *Iustificati gratis per gratiam ipsius.*

4. QUIA verò indigenti duo errores reipsa in unum solum recidebant, scilicet, quod nolint agnoscere fidei initium esse à Deo, contententes totam nostram illam esse, ejusque merito dari deinde gratiam: tota his in rebus vertitur epistola. Ventilatur igitur, & discutitur adversariorum astutiam, qui, dum asserebant dari gratiam sine merito, hoc nomine naturam intelligebant, atque ita statuit: ³ *Ipsam fidem, unde omnis iustitia, id est actus meritorius, sumit initium... non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio, nec ullis praecedentibus meritis; quoniam inde incipiunt bona, quaecunque sunt merita; sed gratuitum donum Dei esse fateamur.* Docet, etiam si ad vincendas cupiditates, & amanda bona aeterna, & Deum omnium bonorum fontem adiutorium reddatur oranti: non esse tamen primum meritum nè ab oratione quidem; quia sine quadam fide non oraremus, quae data est non oranti. Eam hic fidem intelligit, de qua Apostolus: ⁴ *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est.* Ut autem intelligatur, quod ad fidem Christianam praeter Evangelicae legis praedicationem gratia interior requiratur, & praeveniens, adducit dictum Pauli: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Cur autem positus omnibus requisitis, ille quandoque credat, ille non credat, cum ⁵ ambo idem audiant, refert ad occulta Dei judicia. In sexcentis aliis locis, quemadmodum vidimus, consentire, vel dissentire Divinae vocationi disertè tribuit voluntati; docens, quod ipsius sit vocare; nostrum sequi. Sed hic agnoscitur, objectum fuisse ab adversariis: cur Deus non cogat voluntates, omnesque adigat ad consensum, siquidem id possit? ad quod aliud non scit respondere, quam quod alta & inscrutabilia sint judicia Dei, & semper iusta. Causam plurimum mysteriorum, quibus etiam annumerat, quod plurima quae posset fecere, Deus non faciat, cognituros nos alio in libro scribit, ⁶ cum in Caelum fuerimus recepti. Hic autem, nè *tribuere omnia gratiae amphibologiae* ansam praebere, declarat postmodum: ⁷ *Neque tamen hoc ita fieri de nobis, tanquam nihil facientibus nobis.* Adiutorium Spiritus Sancti sic expressum esse, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit.

5. PERGIT ostendere, omnem virtutem, & omnem actum bonum provenire à Spiritu Sancto, qui pro suo arbitratu gratias distribuit. ⁸ *Nam nondum inhabitans adjuvat, ut sint fideles, inhabitans adjuvat, ut iam fideles.* Cum porro nihil fiat boni sine praeveniente gratia, ipsaque facultas nostra Dei donum sit, inferri, quod ⁹ cum Deus coronat merita nostra nihil aliud coronat, quam munera sua. Exponit hic locum Pauli: *Stipendium peccati mors; gratia autem est vita aeterna;* declarans, quemadmodum & alias vidimus, tamen si haec meritis praecedentibus reddatur: ¹⁰ *tamen, quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata sunt, per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsam gratiam nuncupari.* Adjungit, vitam aeternam mercedem appellari plurimis scripturarum locis: at nunquam dictam fuisse mercedem iustitiam, vel fidem; quia iustitiae, vel fidei redditur merces. Nihilominus, nè esset unde iactantiae causam arriperemus, Apostolus vitam aeternam non appellavit stipendium iustitiae, uti mortem stipendium peccati; cum licet iustitiae etiam stipendium sit tibi tamen sit gratia, cui gratia est & ipsa iustitia.

II. Hic porro se offert obscurior quaedam series sententiarum; quae ideo citra dubium talis evadit; quia non videmus, quid ipsi objecerint adversarii. Colligi tamen facile potest, quod, cum in Christianorum & Paganorum colluvie soli Christiani effugere vitia deprehenderentur, & sanctam vitam agere, huiusque causa in religionem conjecta, ipsam Augustinus

(1) n. 4. (2) Rom. III. 24. (3) n. 9. (4) Hebr. XI. 6. (5) n. 10. (6) Enchir. c. 94. n. 24. Tunc in clarissima... quam multa possit, & non velit &c. (7) ep. 194. n. 16. (8) n. 18. (9) n. 9. (10) ibid, n. 20.

Dei donum esse voluerit, intulerint continuo adversarii, soli Deo bonam vitam perinde; ac malam tribuendam esse. ¹ *Sed excusabant se, inquit, homines, qui nolunt recte, & fideliter vivere, dicentes: Quid nos fecimus, qui male vivimus: quandoquidem gratiam, unde bene viveremus, non accepimus? respondet Sanctus: si male vivunt, de suo male vivunt; quod vel contraxerunt ex origine, vel per se ipsi adjecerunt. Repetit hic: Si vasa sunt irae, quae perfecta sunt ad perditionem, quae illis debita redditur, sibi hoc imputent, quia ex eâ massa facta sunt, quam Deus ob unius culpam iuste damnavit. Si autem vasa sunt misericordiae; quibus ex eadem massa factis supplicium debitum reddere noluit, non se insent; sed ipsum glorificent, qui eis misericordiam non debitam praestitit; & si quid aliter sapiunt, & hoc quoque illis ipse revelabit. Loqui videtur de homine interius credente, & de quadam adhuc dubitante; unde perfectam nondum habet fidem, sed à Deo illuminandus fore credendus est. Concludit: Satis sit intervin Christiano nosse, vel credere; quod neminem Deus liberet, nisi gratuita misericordia; nec damnet, nisi iustissima veritate. Cur autem hunc potius quam illum liberet, scrutetur, qui potest... sed caveat precipitium. ² Cum rei huius causae tam abstrusae & reconditae sint, solique Deo notae. Verbo: pravavita in quovis homine de suo est; fidei contra donum à Deo est.*

2. QUONIAM tamen sequi inde videbatur, nihil poenae mereri eos, ad quos Evangelium delatum non fuit: ostendit deinde etiam ipsos fore inexcusabiles secundum Scripturam; propterea, quod ex rebus conditis Conditorum non agnoverint, nec debitum ei praestare voluerint honorem, non obediens veritati; sed iniqui, & impii permanentes. ³ Quo loco & confirmatur, quod persuasum habuerit tales etiam ipsis inspirationes fuisse concessas, ut possint obedire, & quodam modo ad veritatem accedere, atque omni se purgare flagitio. Non inficiatur, magis fore inexcusabiles eos, qui lege instructi nihilominus scaerent sceleribus. Pergit eadem sententia recole-re. Diligenter interim notandum, quod de eo, quod quis Christianus non sit, vel malam, quae inde consequi solebat, vitam agat, intelligendus etiam sit, cum de iis loquitur, qui se in nequitia, & iniquitatibus excusatos volunt. Quod conditi homines fuerint propter bona naturae, sed propter vitia supplicio destinati. Id sanè primi parentis culpam indigat, ob quam communi supplicio addicti fuimus, ideoque sequitur, naturam Divinae tribui voluntati eam

ita punienti; nostrae autem voluntati culpam; neque à peccato vel ex origine, vel vitæ tempore contracto quenkum liberari, & iustificari, nisi gratia Dei per J. C. D. N. non solum remissione peccatorum, (quam solam confitebantur Pelagiani,) sed prius ipsius inspiratione fidei, & timoris Dei.

3. IN clarissimam confirmationem, quod donum fidei ex nullo pendeat merito, adfert exemplum parvulorum, in quibus ait totas vires argumentationis humanae perdere illos, qui existimabant, non posse in eadem causâ aliis conferri misericordiam; super alios verò manere iram ejus. Quam enim assignabunt illi rationem, quod hunc post baptismum explicantem alium ante, quam eundem recipiat, vitam claudentem videamus? Quid hic dicturi sunt, qui ut gratia Dei dari possit, nonnulla praecedere merita humana contendunt? ... Non itaque misericordiae gratuita Dei pertinacissima adversetur insania. Et quoniam huiusmodi mortem consequbatur vita aeterna, sic quæso, interrogabat alibi, ⁴ quibus meritis parvulorum debeat Deus regnum Calorum? Discutit postea factum duorum gemellorum, quorum alter electus, alter derelictus fuit, ante quam nasceretur, electione scilicet gratiae, non debiti. Quid enim, inquit, diligebat in Jacob, nisi donum suum gratuitum? quid odio habebat in Esau, nisi peccatum originale? Non probat assertionem Pelagianorum, quod odium, & amor ex operibus praevis causam sumat; nec poterat probare, quia etiam si intelligere id voluisset de electione ad gloriam, dictum hoc in ore Pelagianorum evadebat haeticum, ponendo, quod opera praevisa essent partus naturales liberi arbitrii. Hinc paulò post: Ubi nunc merita, ubi opera vel praeterita, vel futura, tanquam liberi arbitrii viribus adimpleta, vel adimplenda?

4. AFFIRMAT porro, satis manifestum esse, D. Paulum in epist. ad Rom. de gratia agere; & ideo promissionis filios commendare; & scopum suum fuisse, ut ostenderet non potuisse gloriari Jacobum, nisi in Deo; quippe qui à solâ gratia habere potuit ut ex illâ massa originalis iniquitatis scerneretur; in quâ ex iustitiâ meruerat in damnationem non minùs, quam frater relinqui. Electionem autem gratiae nullis fieri praecedentibus meritis. Non ob praevisa merita electum fuisse Jacob, & reprobatum Esau; huc collineare dictum illud Apostoli: Non est volentis, neque currentis. In vasis, quae perfecta sunt in perditionem massae condemnatae debitam, agnoscere debere vasa honoris ex eadem extracta, quantum sibi donum Divina contulerit misericordia;

(1) n. 22. & seqq. (2) n. 23. (3) n. 25. & seqq. (4) Op. imp. l. 1. c. 133.

ideoque dici ad Pharaonem in Scripturâ: *in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam*. Sub finem concludit in hæc verba: *Cujus vult miseretur, & quem vult, obdurat*. Collectæ hic videri possint voces duriores, & obscuriores, ut de eorum significatu nullus sit ambigendi locus; siquidem dicit ab initio D. Paulum in epistolâ ad Rom. de fide, & *gratuitâ gratiâ* agere; ideoque commendare filios promissionis, quos sæpe docuit gratiâ affectos per fidem; quia item clauditur epistolâ dicendo: *miseri cordiam esse donum gratuitum*; ac paulò post finitur dicendo, frustra in contrarium loqui *superbi infidelis elationem*; qui incassum se excusatum contendit, quando gratia legis naturalis infillata est omnibus, & ipsi quoque concessa.

5. DURÆ nihilominus propositiones reperiri videntur in hac epistolâ, si quis eas alio, quàm ipsius sensu accipiat, nec sciat agi hic de gratiâ præveniente, & de principio fidei non ab homine, sed à Deo gratiâ veniente. Intellectis autem iis, quæ facillè intelligit, qui novit quâ de re cum Pelagianis & Semipelagianis disceptatum fuerit, non modò difficultates, hic, sed & in libris de corrept. & grat. & prædestinatione occurrentes magnam partem diluuntur; cum statim eluceat, maximam difficultatem reapse reduci ad quæsitum illud in epist. ad Rom. cur permittat Deus tantum infidelium numerum, totque alios pene innumerabiles sine baptismo ex hac vitâ excedere? Quam difficultatem libro secundo monuimus, ad salutem nostram non pertinere; sed è nostra nasci temeritate, inutilique curiositate; neque æquum esse, ut in gratuitis, arbitrariisque Dei donis aut modum, aut causam indagemus. Quemadmodum autem hodie non desunt, qui perperam hanc epistolam interpretentur; ita nec illâ ætate defuere. At veniâ forte dignus fuit tum temporis is, cui aliquod hinc motum fuit dubium, priusquam Sanctus scopum ejus, & sensum declararet: verum non nostro hoc ævo, quo ipsius declarationes nobis versantur ob oculos.

Diffensio
inter Adru-
metinos
Monachos.

III. MAGNA itaque post annos aliquot in Cænobia Adrumeti in Africâ natâ fuit diffensio; quoniam conficere ex hac epistolâ volebant nonnulli, non extare liberum in homine arbitrium; nec verum esse, quod *in die judicii Deus sit redditurus unicuique secundum opera ejus*. Respondit his Augustinus, magno ipsos in errore versari. Verum quidem esse, *liberum arbitrium adjuvari per gratiam*. Epistolam ad Sixtum contra novos esse hæreticos conscriptam, qui dicunt

gratiam Dei secundum merita nostra dari; hujus itaque refutationem erroris ex hac repetendam esse epistola. Cæteroqui mirum non esse, à quibusdam hanc non fuisse intellectam; quando de difficillimâ questione & paucis intelligibili solvendâ, & enodandâ agitur; nimirum de Divina gratia; quæ fecit, ut homines non intelligentes simili ferè modò delusi fuerint, legentes epistolam ad Romanos, quam, uti & suo loco diximus, non contra libertatem, nisi ab imperitis adduci censebat Augustinus. Claudat epistolam, inculcando credi oportere propter auctoritatem Scripturæ liberum arbitrium, & gratiam. Addit: *ad hoc ipsum utique esse liberum arbitrium, ut sapienter intelligamus*. Quo videtur favere ipsi præ reliquis omnibus; probatque quodam dicto, quo jubemur intelligere. *Eo ipso autem ait ipse, quo præceptum est... obedientia nostra requiritur; quæ nulla esse potest sine libero arbitrio*.

2. SCRIPSIT denuo ad eosdem Monachos, iisdem iterum prolatis sententiis. Legitur alterâ hac epistolâ: *in fide sanâ & Catholicâ perseverent, quæ neque liberum arbitrium negat, non modò ad vitam malam, sed sive in vitam malam, sive in bonam, neque tantum ei tribuit, ut sive gratia Dei valeat aliquid; sive ut ex malo convertatur in bonum; sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat*. Cohortatur itidem illos cum Apostolo, ut nolint plus sapere, quam oportet sapere. Verum cum brevi hac epitome non satis rem enucleasse sibi videbatur S. Episcopus, adjunxit ad hanc epistolam librum de gratiâ & libero arbitrio, ut uberiores inde haurirent doctrinam. Atque ex hoc speciatim eruuntur dicta quædam, quibus hominibus rerum non satis peritis facillè imponitur.

3. LIBER eos spectat, qui *sic gratiam Dei defendunt, ut negent hominis liberum arbitrium; aut quando gratia defenditur, negari existiment liberum arbitrium*. Ad hanc doctrinam & scopum auctoris ita ab ipso, mox ab initio expositum, exigere oportet librum totum, omniâque ejus dicta. Rem ipsam aggreditur, statuendo, quod Deus *revelavit nobis per scripturas suas sanctas, esse in homine liberam voluntatis arbitrium*; ac proinde non posse se purgare peccatorem, culpam in Deum conferendo; quandoquidem respondeat Scriptura: *Insuperbia viri violat vias ejus, & Deum... causatur in corde suo: Ne dixeris, inquit: quia propter Dominum recessi; quæ enim odit, non facias. Non dixeris: quia ipse me inluxit: siquidem hoc falsissimum est. Sufficit, te non facere, quæ*

Homo saltem
est causa
peccati.

(1) Epist. 214. n. 1. & seqq. (2) Epist. 215. n. 4. (3) de grat. & lib. arb. n. 1. (4) n. 2.

odit. Neque dubitari potest, an ex te hoc pendeat: Reliquit enim Deus hominem in manu consilii sui; ... apponit tibi ignem, & aquam; ad quodcumque volueris, extende manum tuam. In conspectu hominis vita & mors; & quodcumque placuerit, dabitur ei. Pergit congerere decem alia loca Testamenti veteris, & subdit: Innumerabilia talia in veteribus libris Divinorum eloquiorum, quid ostendunt nisi liberum arbitrium voluntatis humanæ? ¹ His subiungit 15 aut 20 alia ex Testamento novo; & reperit: Nemo ergo Deum causetur in corde suo, sed sibi imputet quisque, cum peccat. Neque dum aliquid secundum Deum operatur, alienet hoc à propria voluntate. Quis autem inducere in animum suum possit, ex hoc ipso libro erui, contrarium libero arbitrio fuisse Augustinum; Deoque ipsum nostra adscripsisse peccata? Et tamen hoc nonnulli faciunt ob nonnulla quæ postremis dicuntur paragraphis; de quibus mox verba faciemus. Verum quis sui compos credere interea poterit, evinci hoc unquam posse, posteaquam vir sanctus ea præmiserat, quæ retulimus? Quis ambiguis quibusdam atque obscurioribus loquendi formulis induci possit, ut persuadeat sibi, voluisse eum contradicere principio, à se tanquam ceterorum omnium fundamento, tantâ claritate, tantâ energiâ, ac frequentia inculcato?

4. Dicit deinde, non oportere ob hæc in Pelagianam incidere hæresin, ita ut adiutorio, & gratiæ Dei locus non relinquatur. Ac proinde sicut superioribus testimoniis scripturarum sanctarum probatum fuit, ad bene vivendum, & rectè agendum esse in homine liberum voluntatis arbitrium. Sic etiam de gratiâ Dei, sine quâ nihil boni agere possumus, Divina se allaturum testimonia; quod intelligatur, & Dei donum esse, & liberum arbitrium; Et victoriam quâ peccatum vincitur, nihil esse aliud, quàm donum Dei, in isto certamine adjuvantis liberum arbitrium. ² Monet porro, licet dicat Deus: Convertimini ad me, & convertar ad vos, cavendum esse nè credamus cum hæreticis, dari gratiam propter nostram conversionem, sed sciendum esse, ipsam hanc conversionem nostram non futuram sine gratia præveniente. Ostendit omnia hæc docuisse Apostolum, cum dixit: sed gratiâ Dei sum, quod sum; atque ut ostenderet & liberum arbitrium, mox addidisse: & gratia ejus in me vacua non fuit; & alibi: rogamus, nè in vacuum gratiam Dei suscipiamus; quæ omnia in epitomen ipse contraxit, dicens: ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo. Venit cæteroqui à solâ gratiâ vocatio. Quæ

porro Pelagiani de Deo vitam æternam meritis, quæ à se ipse homo habeat, red-dente docent resutantur à D. Paulo potissimum his verbis: Quid habes, quod non accepisti? Si ergo Dei dona sunt bona merita tua, quando tam amplum tibi confert præmium, non Deus coronat merita tua, tanquam merita tua; sed tanquam dona sua.

5. SUBORITUR hic dubium: si vita æterna ³ bonis operibus redditur, sicut apertissime dicit Scriptura ... quomodo ergo gratia vita æterna, quæ ex operibus sumitur? At in promptu est solutio: Intelligamus nimirum, ipsa bona opera nostra, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere. Et quod diligenter contra Pelagium animadverti oportet, illud est, quod non reddatur operibus tuis, ex te ipso tibi existentibus. Advertit simul: ⁴ Non ... quia dixit: Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & operari, ideo liberum arbitrium abesse putandus est; quod si ita esset, nec superius dixisset, cum timore, & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Quando enim jubetur, ut operentur, liberum eorum convenitur arbitrium. Excutit postea, errorem Pelagianorum docentium, gratiam in lege consistere & naturâ; tangitque hoc locò Judæos, ⁵ qui de se præsumentes gratiam repellebant, atque in Christum propterea non credebant. Atque hic est ex libris illis, unde præcipue colligi dicunt, censuisse Augustinum, quod gratiæ non possit resisti. Dixit paulò post: ⁶ Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse capit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere Divina mandata, quæ voluerit modò velit ferire, & ex animo. Homo enim, qui voluerit, & non potuerit nondum plene vult. Verba quæ ipsam nobis Augustiniani dogmatis medullam exprimunt. Perstringit postea gratiam prævenientem, quæ etiam operans dicitur; & cooperantem; optimèque earum indolem exponit. ⁷ De operante illo, ut velimus dictum est: Deus est enim, qui operatur in vobis & velle. De cooperante autem cum jam volumus, & volendo facimus. Scimus, inquit (Apostolus) quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur ad bonum. Sæpius repetit: Hæc ergo præcepta charitatis inaniter darentur hominibus non habentibus liberum voluntatis arbitrium. Sed ecce attigimus jam tum extremas libri paginas, de quibus tantus excitatur strepitus.

6. DISPUTABAT Augustinus cum Pelagianis, à quibus humanæ actiones adeò adscribebantur arbitrio, ut ⁸ adiutorio, & gratiæ Dei locus non relinqueretur; & aude-ret miser homo, quando bene vivit ... in se

(1) n. 4. & c. (2) n. 6, 7. & 8. (3) n. 19. (4) n. 21. (5) n. 24. (6) n. 31. (7) n. 37. (8) n. 6.

ipso, non in Domino gloriari, & spem rectè vivendi in se ipso ponere. Quamobrem S. Doctor prolixè ex SS. paginis demonstrat, quam in operibus sibi partem homo vendiceret, & quam Deus. Unde ut ostenderet, quàm falsum sit, quod voluntas Dei possit per humanam impediri, quod Deus non operetur in voluntate, nec habeat in ipsam supremum dominium, sicut in omnes res ceteras, congerit hic eas Scripturæ expressiones, quibus dicitur Deus induxissè cor Pharaonis, fecissè, ut Israelitæ timerent, & fugerent, ut filius Gemini malediceret regi David, ut Absalon, ut Roboam, ut Rex Amasias malum sequeretur consilium; ut Arabes, & Philistæi ascenderent in terram Judæ & dissiparent eam, ut Egyptii odissent populum ejus, & dolum facerent in servos ejus; ac denique, quod infideles tradiderit Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, miseritque illis operationem erroris, ut credant mendacio. Quæ omnia etiam loca adducuntur pariter ab Augustino lib. 5. cont. Julianum.

Actiones nostræ & à Deo, & à nobis sunt.

JAM verò millies vidimus, doceri à Magistro nostro, actiones humanas & à Deo venire, & ab homine. Utramque veritatem multa comprobant testimonia Scripturæ. Cùm autem unam duntaxat horum partem congerit, extra dubium est, videri illas venire non ab utroque, sed ab uno solo. Quæ etiam causa est, cur doceant SS. Patres, ad universum dogma eruendum proferri utriusque generis loca debere, simulque expendi. Quò igitur jure Lutherus, Calvinus, & horum sectatores una tantum loca attendi volunt, non irem alia? Cur in hoc libro sola quatuor ultima, non autem 20 præcedentia capita considerari debeant? hoc sanè modò colligi mens authoris non potest, quæ est, ² ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur; quod nimirum & Dei donum sit, & liberum arbitrium. Dicit hic S. Augustinus, ita esse in Dei potestate voluntates hominum, ut eas, quò voluerit, & quando voluerit, faciat inclinari. Agit enim omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum. .... alios adjuvat in bello, dando eis fiduciam, alios immisso timore vertit in fugam. Si solam hanc sententiarum seriem attendis, de ipso perinde ac de scripturâ tibi persuadebis, quod per supremam Dei potestatem abolutum planè & extinctum sit arbitrium nostrum. At quid causæ est, cur pauca duntaxat hæc loca expendi debeant, non autem innu-mera alia, ubi de libertate nostrâ adèò luculenta præbet testimonia, quemadmodum in hoc ipso libro vidimus? Immo,

Locum utrum cum alio conservari oportet.

cur non advertere animum oporteat ad ea, quæ ipse loca jam dicta referens observat? *sua voluntate pugnāvunt... nunquid non sua voluntate Absalon elegit consilium, quod sibi oberat? .... unde hoc nisi propria voluntate?* ³ En confirmatam hòc ipso in locò doctrinam, quam etiam alibi adfert scribens contra Pelagianos. ⁴ *Nusquam legimus in Scripturis Sanctis, non est voluntas nisi à Deo; & rectè non scriptum est, quia verum non est; alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo.* Exprimere autem, & declarare, quò pactò concilietur, quod actiones nostræ & à nostra voluntate, & à Dei potestate proveniant; quod filia sint liberæ nostræ electionis, & tamen supremum Dei dominium in ipsâ electione locum habeat, id nec linguæ, nec menti humanæ possibile est. Hanc ob causam Magnus Pater noster aliud dicere non potuit, quàm: *utrumque verum est.* ⁵ Verum est, quod Arabes & Philistæi ad vastandam Judæam suâ voluntate venerint; & verum est, quod scriptum eorum Dominus suscitaverit. Verum est, quod, quando 10 tribus defecerunt à Roboamo, id factum sit per hominis voluntatem, & verum, ita factum esse, ut tamen conversio esset à Domino. Verum est, quod pudicitia pendeat ex voluntate, ⁶ & tamen etiam hoc Dei donum est. Verum est, quod dixerit Dominus: *facite vobis cor novum;* & simul verum est, quod dixerit: *dabo vobis cor novum.* Explicandi porro hujus paradoxii quam demum viam invenit perspicax illud Augustini ingenium? non aliam, quàm ut concluderet: Bonum opus & Dei donum est, & liberum arbitrium, neque aliud quid dici potest. In aliis etiam Tractatibus: *Ita sit,* inquit ⁷, *ut neque fideles fiant, nisi libero arbitrio, & tamen illius gratiâ fideles fiant, qui eorum à potestate tenebrarum liberavit arbitrium.* Intelligendi autem & explicandi difficultas nil impedire debet, quò minùs credamus, nosque demittamus. ⁸ *Nunquid ideo negandum est, quod apertum est, quia comprehendendi non potest, quod occultum est?* Etiam gentilibus inexplicabilis fuit libertas arbitrii, licet difficultates, quæ ex maculâ originis, & gratiâ Divinâ nascuntur, non agnoscerent. Sentiebant in se ipsis libertatem; eamque ob sensum communem, & instinctum rationis credebant, atque asseriebant. Quò autem modò cum vi, quàm credebant fato inesse, conciliari illa posset, quomodo item mores non ab organorum dispositione, & diversâ humorum temperie necessitate quâdam producerentur, explicare nemo aggressus est.

(1) n. 41. (2) n. 7. n. 41. & 42. (3) n. 41. & 42. (4) de Spir. & lit. n. 54. (5) de grat. & lib. arb. n. 42. (6) n. 8. (7) ep. 217. n. 8. (8) de don. persev. n. 37.

Sapientissimè igitur non instituta Philosophicà nimis rei hujus disquisitione, sed vero potius supposito hoc principio constituebantur Magistratus, ferebantur leges, decernebantur prœmia & pœnæ.

7. VERUM ultra progrediuntur Augustini obtretractores; contendunt enim ex articulis ante consideratis deduci, quod revera censuerit Deum esse authorem peccati, illudque ipsi adscribendum fore. Adferunt, ubi hic affirmat, quod Deus voluntates faciat inclinari vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, ubi ait, quod eum qui maledixit David in hoc peccatum iudicio suo iustus & occulto inclinavit: ubi profert illas Scripturæ sententias: *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus, & dolum facerent in servos ejus; Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam. Mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio ex his colligentes, operari Deum in animis hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit; sive ad bona pro sua misericordiâ, sive ad mala promeritis eorum.* Profecto hujusmodi expressiones secundum se consideratæ, & à toto Augustini corpore, Scripturæque sejunctæ, possent movere suspicionem homini planè rudi, nullaque aut Scripturæ phræseos, aut Augustinianæ doctrinæ cognitione imbuto. Movere tamen eam haud possunt illi, qui Scripturam, & Augustinum, non in unò duntaxat locò legerit, sed in omnibus. Ubi de psalmò relatò ex institutò agit, in locum illum de Ægyptiis ita scribit: ² *Nunquid intelligendum est, vel credendum, quod Deus cor hominis ad faciendâ peccata convertat? ... quis hoc dixerit? Nunquid ergo istorum tam gravium peccatorum auctor est Deus, qui nullius vel levissimi peccati auctor credendus est? Notare solet tanquam mirum quid, quod Deus mali auctor non sit, qui omnium, quæ sunt, auctor est.* Observatu dignum est præ ceteris, ubi docet: *ad peccandum non adjuvari nos à Deo.* ⁴ Non quidem, quasi in ulla etiam operatione possit, sinè universali suppremi Motoris influxu produci το ποσειδων: sed quia in humanis actionibus το ηδον ex voluntatis electione dependet. Determinatio cum ad bonum est, & à Deo provenit, & ab homine; cum contra ad malum, à solo est homine. Hinc Sanctus: *Ad peccandum non adjuvamus à Deo: iusta autem agere, vel iustitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adjuvemur à Deo.*

En igitur, cum in solis hisce paragraphis ait Augustinus, Deum in malum inclinare,

intelligi nunquam potest sensu perpetuæ suæ doctrinæ contrario, neque secus unquam exponi, quàm sensu Scripturæ, ad cuius se phrasin accommodat. Eritne quispiam adeò sceleratus, ut asserat Deum esse impostorem, & corruptorem animorum, quia ipse ait in Scripturâ: *Ego seduxi prophetam, ego innisi errorem, & alia similia?* nonne vidimus in primis libris, hujusmodi dicta esse modos loquendi orientales, & antiquos? tantum abesse à vero, quòd Deus fallat, quòd excæcet, quantum quòd tristetur, cumque pœniteat, qui modi loquendi pariter in Scripturâ usitati sunt? Eadem itaque ideâ, eundemque loquendi morem tenens Augustinus hic dixit, quod Deus inclinet in malum. Apparet autem ipsius sensus, ubi declarat, quando in SS. Bibliis legitur: *tentat vos Dominus, & tentat pro eo positum esse, quòd tentari finit* ⁵ & tradidit Sancti Pauli, intelligi: *dimisit*. ⁶ tradidisse non cogendo, sed deferendo. Et in hoc ipso libro: ⁷ *Nec ideo, inquit, auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus, ego induxavi Pharaonem, vel indurabo cor Pharaonis, non enim propterea ipse Pharaon non induravit cor suum.* Sed discutiat contextus ipsorum illorum locorum, qui obmoverentur. Quando dicit, quod Deus iusto iudicio inclinaverit illum ad peccatum, qui maledixit, quis non videt, quòd dicere voluerit: *permisit, ut se inclinaret?* Sic enim loquitur: *Nunquid non sua voluntate homo improbus filius semini maledicebat regi David? & tamen quid ait David? ... dimitte eum, ut maledicat, quia Dominus dixit illi maledicere David. - quomodo dixerit, ... quis sapiens intelligit? non enim iubendo dixit, ubi obedientia laudaretur; (fuit enim punitus tanquam ob peccatum) sed quòd iudicio suo iusto & occulto inclinavit, id est non impedit, quominus ipse inclinaret, in hoc peccatum voluntatem proprio vitio suo malam. Inclinatio voluntatis in malum oriebatur ex eo, quòd mala esset; erat autem proprio vitio suo mala. Nonne in hoc ipso libro statuit Augustinus: ⁸ *Nemo Deum causetur in corde suo; sed sibi imputet quisque, cum peccat.**

8. Posset observari præterea occasio, & finis, cuius gratiâ hæc Scripturæ loca conjunxit. In disputatione adversus Julianum de concupiscentiâ scripserat S. Doctor, ⁹ esse nonnulla peccata, quæ pœnæ sint etiam peccatorum. Ridebat hoc adversarius, affirmans, nullo modo esse posse aliquid, quòd & peccatum sit, & pœna peccati. Quem ut in ruborem daret Augustinus, observavit

(1) de grat. & lib. arb. n. 41. Pf. CIV. 25. Rom. I. 26. I. Thessal. 2. 10. n. 43. (2) in Pf. CIV. n. 17. (3) de qu. 83. qu. 20. (4) de pecc. mer. l. 2. n. 5. (5) de qu. 83. qu. 60. (6) exp. quæ. prop. n. 5. (7) Serm. 17. n. 8. de grat. & lib. arb. n. 45. n. 41. (8) de grat. & lib. arb. n. 4. (9) Con. Jul. l. 5. tit. 10. & 36.

Augustinus, in omnibus illis locis, quibus hyperbolicae istae expressiones adhibentur, agi semper de peccatoribus, iisque insignibus, quibus ideo Deus in delictorum poenam non concessit ulteriorem gratiam; unde sibi met ipsis relictis in alia porro & graviora prolapsi sunt, ex quibus deinde alia bona elicit Deus. Eodem, quo haec dicta habentur, paragrapho profiteretur, ¹ aliqua peccata etiam poenas esse aliorum peccatorum. Quapropter de commemoratis ante Aegyptiis, ait S. Doctor: ² Non enim rectum cor pervertit, sed sponte perversum ad odium populi, ubi (*) eo malo bene uteretur, convertit. Ita & de Idololatriis, qui à Deo traditi, vel permitti erant pravis animi sui desideriis, ait ad Julianum: ³ Hic utique vides causam, propter quam traditi sunt, sine ulla ambiguitate monstratam.

(*) l. m.

En igitur sermonem hic non esse de personis, quae per hanc Dei in voluntatibus operationem malae evaderent; sed de iis, quae proprio jam tum vitio malae erant, atque ideo per hanc Dei operationem huiusce formulis expressam, sibi ipsis in poenam relictæ fuere, factæque fuere peiores. Deus ⁴ non facit voluntates malas, sed utitur eis, ut voluerit. Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. Fuit autem ipse primus omnium horum author, quia sit eis peccatum consequens precedentis poena peccati. Non agitur hic de positivo influxu; sed de promerita ab ipsis gratiae subtrahitione; relictis sunt, quia reliquerunt. Habeatur sane pro certo, ⁵ praecessisse aliquid, unde Deus iustissime iratus, ab eis suum lumen auferret. Prae ceteris autem ⁶ fixum debet esse, & immobile in corde, quia non est iniquitas apud Deum. Et cum audimus, Deum seduxisse, & induxisse praecessere mala eorum, quorum malitiam non ipse fecit.

IV. TRANSMISSE hoc libro rescivit Augustinus, ut constar ex ejusdem retractionibus, esse in eodem cœnobio, qui malè argumentans profitebatur, si gratia gratuita & necessaria sit; ut in dicto libro ostenditur, ⁷ neminem esse corripiendum, si praecepta non facit; sed pro illo, ut faciat, tantummodo orandum, ut exequendi ei gratiam largiatur Deus. Agnovit vir sanctus, Pelagianos illos esse, aut Semipelagianos, qui tam absurdam consecutionem praetextentes tueri meditabantur, admissâ necessitate, atque independentiâ primæ gratiae, liberum interire arbitrium. Hoc igitur eos ab errore ut revocaret, conscripsit librum de correptione & gratia, cujus scopus, & consilium aliud non est, quam ostendere,

quod intactum maneat liberum arbitrium, licet necessaria sit gratia praeveniens, & gratuita. Quae res sola nos certos reddit, repugnare è diametro D. Augustini sententiae, qui huius libri auctoritate contra libertatem arbitrii abutitur.

EXORDIATUR docendo: ⁸ *Confitemur esse, liberum arbitrium & ad malum, & ad bonum faciendum nos habere.* Huiusmodi fundamentum qui statuit, possitne is credi contra plenam arbitrii scribere libertatem? sequitur: *in bono autem liber esse nulus potest, nisi fuerit liberatus.* Porro: Nec ita, ut cum quisque fuerit à peccati damnatione liberatus, jam non indigeat sui liberatoris auxilio; sed ita potius, ut ab illo audiens: *sine me nihil potestis facere, dicat ei & ipse: Adjutor meus esto, ne derelinquas me.* Apparet denuo, censuisse ipsum, posse unumquemque nostrum arbitrii sui virtute bonum perinde, ac malum amplecti. Ita quidem, ut malè agere quisque possit ex se; bonum verò meritorium nonnisi virtute gratiae Christi, quae hanc nobis concedit libertatem, non ita tamen ut ipsa deinde opus non habeamus; quandoquidem necesse insuper est, ut in bonis omnibus quae à nobis fiunt operibus, cooperando adjuvet, & adjuvando faciat, ut operemur. Ex hoc fundamento, quod ipse vocat fidem veram, prophetiam, Apostolicam, & Catholicam, peti debet norma totum rite intelligendi tractatum.

DOCET nos itaque ⁹ agi per gratiam homines, ut agant, non ut ipsi nihil agant; & ait: *Quando non agunt... vel non agunt ex charitate faciendo, orent, ut, quod nondum habent, accipiant.* Possunt itaque juxta ipsum etiam operari post gratiam; & qui charitatem non habet, habet saltem facultatem orandi ad eam obtinendam. Docet etiam, in correptione cognoscere quemvis posse eam suo se vitio non habere.

2. OPPONEBANT Pelagiani: *Rectè corripere me aliquis, si mea culpa non haberem caritatem, quæ praecepta ejus sunt.* Cum verò & ipsa voluntas à Domino praeparetur, cur me corripis? cur non potius ipsum rogas, ut in me operetur & velle? Agnoscebas hinc, nè voluisse quidem Monachos hos se coram Deo dimittere, & unâ cum gratiâ, quam habebant, operari orando; sequentes Axioma à superiore suo Valentino expressum: ¹⁰ *In mea potestate est, ut faciam bonum.* Respondet igitur Augustinus, non alios tantummodo, sed etiam eos, qui aberrarunt, precari debere Deum, imò, primum correptionis beneficium hoc esse debere, ut eos excitet ad orationem. ¹¹ Posse quidem Deum occultis-

(1) de grat. & lib. arb. n. 41. (2) in Pf. CIV. n. 17. (3) n. 10. (4) n. 15. (5) in Pf. LXXVII. n. 30. (6) de grat. & lib. arb. n. 43. (7) Retract. l. 2. c. ult. (8) de corr. & gr. n. 2. (9) n. 4. (10) ep. 216. n. 5. (11) de corr. & gr. n. 7.

simâ & potentissimâ medicinæ suæ vi ad peccitudinem adducere, nullâ hominum præcedente correptione: Non tamen ideo omittendam esse correptionem. Sicuti Servator respexit Petrum, & movit ei lacrymas, nemine pro ipso deprecante. Non tamen, idcirco omittenda est oratio pro deviantibus.

3. URGEBANT ipsi: ¹ *Quid facimus, qui non accepimus &c. quia utique obedientia munus ejus est?* Probe novimus, centies doceri ab Augustino, quod opus bonum & Dei donum sit, ² & liberum arbitrium; atque in omni opere bono nec gratia Dei sola operetur, nec homo solus. Vidimus item, quo modo nihilominus ipse bonum tribuat sæpe soli Deo, tanquam omnia nobis concedenti, & ob gratiam primam, sine quâ facere homo nihil potest, maximam sibi partem vindicanti. Jam verò Pelagiani his solum formulis inhærentes, quasi ab operibus nostris exclusisset liberum arbitrium, movebant bellum, semper interea ponentes, non existere in homine peccatum originis, nec concupiscentiam. Respondet proinde, si peccator carens baptismo corripitur debeat, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur; si tamen, qui corripitur, filius est promissionis, & correptioni interiori consentit inspiratio. Si autem jam regeneratus, & justificatus in malam vitam suâ voluntate relabitur, quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio, forsitan ob correptionem ad bonam aut meliorem vitam revertetur. Ubi itidem ostendit, rem ipsam pendere ex voluntate, posseque hominis malitiam & gratiæ resistere, & illam reddere inutilem.

4. PERGEBANT obmovere: *Fac etiam me fidem accepisse, quid prodest, si non accepero perseverantiam, quæ juxta vos Dei pariter donum est?* Affirmat hic Augustinus: errare sine dubio, qui diceret: Sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo. Hoc tamen nil vetat, quo minus justæ sint correptiones: ex bonâ quippe in malam vitam suâ voluntate mutati sunt, adeo, ut jure damnandus sit, si perrexerit. Si non proderit excusatio, quod quis Evangelium non audierit, quantum minus proderit, quod in illo non perseverarit? *Iustior enim videtur excusatio dicentium: non accepimus audientiam, quam dicentium; non accepimus perseverantiam, quoniam potest dici: o homo in eo, quod audieras, & tenueras, perseverares, si velles.* Adjungit: alios non audisse Evangelium, vel eo auditò non obtrivisse perseverantiam; alios noluisse credere, aut ob ætatem infantilem non potuisse, ac sine baptismo decessisse. Isti non

sunt ab illâ conspersione d'servi, quam constat, esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Alii autem separati discernuntur non meritis suis, sed per gratiam mediatoris, hoc est, in sanguine secundi Adam justificati gratis.

5. POSTQUAM disseruit de gratiâ, quæ à massa discernit; & de perseverantiâ finali quæ est cum gloriâ Celesti connexa, sensim disputare incipit modò de unâ, modò de aliâ prædestinatione, adducens sententias, quarum aliæ ad hanc, aliæ contra ad istam referuntur. Quicunque ergo, ait, ab illâ originali damnatione ipsa Divinæ gratiæ largitate (cui finalis etiam perseverantia includitur) discreti sunt, non est dubium, quin audiant, credant, perseverent, & si quando exorbitant, correpti emendentur; & nonnulli acceptâ gratiâ in qualibet ætate periculis hujus vitæ mortis celeritate subtrahantur. idque per electionem gratiæ; non præcedentium meritorum suorum, quia gratia illis est omne meritum; quod ad mortem mox post baptismum à Deo immisam refertur. Isti sunt vasa misericordiæ, electi ante constitutionem mundi secundum propositum, quo etiam significari hic declarat, fuisse vocatos secundum propositum, hoc est, voluntatem non suam, sed Dei; quod idem sonat, ac gratis, citra meritum. Quoniam verò prædestinatio ad finalem perseverantiam, & ad gloriam, in quocunque demum fuerit, conjunctæ semper ac consociatæ sint, nullum ex illis ait perire; quapropter nullum relinquitur dubium, quin destinati ad gloriam infallibiliter perseverent. Oportet autem infallibilitatem à necessitate diligenter distinguere. Attingit deinde prædestinationem ad gloriam utpote in loco Apostoli ibidem adducto commemoratam, & subdit: *Illi ergo electi sunt secundum propositum vocati, qui etiam prædestinati, atque præciti.* Quâ præscientiâ denuò commemoratâ ait: *Electi autem sunt ad regnandum cum Christo; non quomodo Judas à Deo perversam ejus voluntatem prævidente electus solum est ad opus, cui congruebat, & quatenus Deus novit bene uti etiam malis.* Confirmat hæc omnia, asserens fidem verè electorum per dilectionem operari; ideoque non deficere: dum è contrario, ii qui perseveraturi non sunt, non sunt à massa illa perditionis præscientiâ Dei, & prædestinatione discreti. Quando autem ait, si qui sunt quorum fides deficit, eam reparari, antequam vita ista finiatur, loquitur de re certò eventurâ, nullâ tamen necessitate quæ arbitrii offendant libertatem.

6. PERGIT porro obmovere sibi: *Cur eis Deus perseverantiam non dederit, quibus*

(1) n. 8. (2) de gr. & lib. arb. n. 7.

eam, quā Christiani viverent, dilectionem dedit? Videtur hic intelligere majorem vel minorem peccatoris dilationem, aut immissam ei mortem quando Christianam agebat vitam, vel postquam incidit in peccatum. Quare nec alio modo respondere poterat, quā exclamando: *ō altitudo!* Cūque Pelagiani volebant gratiam hanc, uti & reliquas ex nostris pendere meritis, atque inde potissimum petierant objectionem, advertere oportet, duplici eos hic lapsos esse errore. Siquidem perseverantia in finem ex eo pender, quod mors nos tempore opportuno occupet, quā res in solius Dei arbitrio est. Ait hic: ¹ *Si ergo confiteris, donum Dei esse, perseverare in bono usque in finem, cur hoc donum ille accipiat; ille non accipiat, puto, quod mecum pariter nescis, & ambo hic inscrutabilia iudicia Dei penetrare non possumus.* Contra Pelagianos soli humanæ voluntati perseverantiam in bono adscribentes ² est dictum illud Salvatoris: *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua.* Unde Augustinus: *An audebis dicere, etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si Petrus eam deficere voluisset... quasi aliud Petrus ullo modo vellet, quā pro illo Christus rogasset, ut vellet.* Sed quia preparatur voluntas à Domino, ideo pro illo Christi non potest esse inanis Oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem? Confirmat hic Augustinus, per Christi orationem pro non defecturā Petri perseverantiā, Divini auxilii necessitatem indicari; atque ut eam consequeretur, rogasse Christum, ut daretur ei voluntas fortissima, & invictissima; quam tamen nē amphibologiæ locus sit, simul appellat liberrimam. Dicit equidem, nunquam secus volitutum fuisse Petrum; non tamen eum velle non potuisse: unde gratiam censet omnino singularem & eximiam, at non constringentem. Hinc subjicit: *Ecce, quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam libertas defenditur voluntatis.* Voluntas quippe humana non libertate, sui que arbitrii virtute, ut volebant Pelagiani, consequitur gratiam: sed gratia potius libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuitatem; & insuperabilem fortitudinem, (*) hoc est talem, quæ non possit externā virtute superari, modò ipsa velle perseveret. Quamobrem de ipso D. Petro hic dixit: *Tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea, qua fidelis erat, voluntas ipsa deficeret; & permansuram, si eadem voluntas maneret.* Videri possit cum per-

(*) f. inseparabilem.

petuitate quæ præcedit, consonare melius si legamus hic inseparabilem.

7. PERGIT ostendere auctor mero Dei arbitratu mortem contingere, cum quis est in gratiā, exemplo parvulorum, quorum alius nullo sui merito consequitur ut baptismo lustratus decedat; alius non consequitur. Recolit ante dicta, atque inter hæc sequentia: *Sicut ergo (Pelagiani) coguntur fateri donum Dei esse, ut finiat hominem vitam istam, antequam ex bono mutemur in malum. Cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant; ita donum Dei esse in bono perseverantiam consteant, necesse est.* Neque eo commoveamur, quod nonnullis tamen fidelibus huiusmodi non concedatur perseverantia: non enim sunt de eorum numero, qui verè prædestinati sunt, & p̄vivunt, ideoque filii Dei vocantur. Sed de eorum, quos, quoniam victuri sunt impii, & in eadem impietate morituri, non filios Dei dicit præscientia Dei. Quicunque ergo in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, iustificati, glorificati sunt, omnino perire non possunt. Concludit: corripendum esse, qui exorbitat, sperandumque ab ipso fructum, quin permittatur nimia de prædestinatione suā sollicitudine mentem conturbare.

V. SUBORITUR hic quæstio, aliena ab instituto; quæ tamen ad summam dogmatis parum conferat, & subtilis potius ac theoretica sit: tamen admodum celebris evasit, cū ob formulas quasdam à Sancto nostro adhibitæ, atque ab aliis hoc ævō in pravam sensum detortas; tū ob nonnullos, qui nodos ex argumentatione, & responsionibus aut sponte hic enatos, aut ab alio quopiam dexterè contentos solutos nondum satis atque evolutos opinantur. Quod non videamus omnia adversariorum sophismata ad quæ Author noster responderet, potissimum facit, ut & liber hic obscurus, Authorque ab una sæpe controversia ad aliam subitò videatur transilire. Verū non oportet locis, quibus gratia sanctè extollitur, adeo tenaciter inhærere; ut eorum quæ ad securam contra omnes cavillationes præstandam libertatem indifferentiæ, & arbitrii præmissa in hoc ipso libro fuere, amittatur memoria. Cœperant Pelagiani argumentum instruere ex similitudine à primo parente desumpta. Adam, inquebant, iustus conditus fuit; at non perseveravit; idque juxta te, quia gratiam perseverantiæ non habuit. Quid igitur peccavit? Neque enim dici potest, ideo non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis, quippe quæ tum nondum erat. Ex quo

Dilantur alie diffinitates.

(1) n. 17. (2) Non Deo donante, si perseveret; sed humana voluntate faciente.

inferre volebant perseverantiam in bono à solâ venire voluntate, non item à Deo; idque ita modò in nobis, uti quondam in Adamo. D. Augustinus primùm considerat, Deum ita vitam Angelorum, atque hominum ordinasse, ut in iis priùs ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium; deinde, quid posset suæ gratiæ beneficium. Multi angelorum ceciderunt per arbitrium; multi per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt. Ita & primus parens noster, si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset, in eas nunquam prolapsus fuisset miseria. Quo loco nemini in mentem venire debet, quod Augustinus, perseverantiam arbitrio hic tribuens, nulla factâ gratiæ mentione, existimet requisitam in Adamo gratiam non fuisse: sed eodem modo ratiocinari hic convenit, quo ratiocinamur, quando omnia tribuit gratiæ nullâ injectâ mentione de arbitrio. Obiectantibus itaque Aduersariis non eguisse gratiâ Adamum, ac proinde nec nos eâ indigere, respondet: Quid ergo Adam non habuit gratiam? immo verò habuit magnam, sed disparem... Ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant isti, cum dicunt: video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Hinc est, quod ejus posterius etsi non letiore nunc; veruntamen potentiore gratia indigeant; & obtineant. Habentibus enim nobis eum in finem, ut Paulus ait, Deum clementissimum, qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non & cum illo omnia nobis donavit?

2. Ad diffandas diluendâsque planè horum articulorum difficultates, proponemus ordine; ac summâ fide, quidquid in ipsis obscuri occurrit, Catholicæque doctrinæ parum favere primâ fronte videtur.² Ipsi gratiam non habuit homo primus, quâ nunquam vellet esse malus; sed sanè habuit, in quâ si permanere vellet, nunquam malus esset; & sine quâ etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset; sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Hinc accidit, ut legem infregerit; deseruit, & desertus est. Tale quippe non erat ejus adiutorium, quo fieret, ut vellet; Quam ob causam potentiora esset gratiam, quæ nobis conceditur in secundo Adam, hoc est in Christo. Prima est enim, quâ fit, ut habeat homo justitiam si velit: secunda ergo plus potest, quâ etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantòque ardore diligit, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem, voluntate Spiritus vincat. Paucis: per hanc secundam etiam efficitur, ut velit. Poterat tum temporis itaque permanere si vellet, quia

non deerat adiutorium, per quod posset; & sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò ejus culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset: sicut fecerunt angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, &... mercedem recipere meruerunt. Si Adam, & Angeli hoc destituti fuissent adiutorio, non utique suâ culpâ cecidissent; adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, jam pœna peccati est: quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum: & tanto amplius datur per J. C. D. N. quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiam si velimus. Verum etiam tantum, ac tale sit, ut velimus. Significat itidem arbitrium in Adamo tunc ita liberum fuisse, ut bene velle posset, & male.

3. ATTINGIT postea, distinguere debere tanquam res multum inter se differentes: posse non peccare; & non posse peccare. Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare, novissima, & perfectior, quæ erit in beatis, erit multò major, non posse peccare. Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere: novissima erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere. Ipsa quoque adiutoria distinguenda sunt. Aliud est adiutorium, sine quo aliquid non fit; & aliud est adiutorium quo aliquid fit. In exemplum adiutorii sine quo, adfert alimentum, sine quo non vivitur, sed quod ad vivendum non sufficit. In Exemplum adiutorii quo adfert beatitudinem, respectu beatorum; quia hæc, cum data fuerit, homo continuò fit beatus. Adiutorium enim est non solum sine quo non fit: verum etiam, quo fit, propter quod datur. Primo itaque parenti datum est adiutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret; sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei prædestinatis non tale adiutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia donetur. Omnia autem per gratiam. Pro his enim interpellante Christo nè deficiat fides eorum, sine dubio non deficiet usque in finem.

4. INDE convertit se Author noster ad considerandam facilitatem, quam habuit Adam; & difficultatem, quam experimur nos post concupiscentiam, & appetituum internarum tumultum. Boni nihilominus, & prædestinati aded confirmantur per gratiam, ut omnia perrumpant obstacula. Liberati enim à peccato servi facti sunt justitiæ; in quâ stabunt usque in finem, donante sibi illo perseverantiam qui eos

Excusatur
celebris ille
locus de
auxilio quo,
& sine quo
non.

(1) n. 29. (2) num. 31.

præscivit, & prædestinavit. Pergit: neque enim propterea eos promisit *Abrahæ*, quia præscivit à se ipsis bonos futuros. Immo ipse facit eos perseverare in bono, qui facit esse bonos. Primi parentis voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex ipso concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium. Nunc verò, posteaquam est illa magna peccati merito amissa libertas, (quæ non sentiebat motuum interiorum repugnantiam:) etiam cum majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Placuit enim Deo, quo maxime humanæ superbiam præsumptionis extingueret, ut, politis his donis, non gloriatur de re ullâ tanquam suâ.

5. Ac per hoc nec de ipsa perseverantia boni voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari; qui eis non solum dat adiutorium, quod primo homini dedit, sine quo non possint perseverare, sint velint: sed in eis etiam operatur & velle, ita, ut & possibilitas, & voluntas Divinæ gratiæ largitate donetur. Quodsi verò in tantâ imbecillitate relictî fuissent solo instructi adiutorio Adami, inter tot ac tantas tentationes infirmitate suâ voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent; quia deficientes infirmitate nec vellent; aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut Divinâ gratiâ indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur; & ideo quomvis infirma, non tamen deficeret; neque adversitate aliquâ vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei; cum voluntas primi hominis fortis, & sana in bono ampliore non perseveraverit: . . . . . Fortissimo quippe Deus dimisit, atque permisit facere, quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est, vellent, & hoc deservere invictissime nollent.¹

VI. EN capitula! en decantatas illas sententias, ob quas præcipuè Lutherus primum, & Calvinus, deinde Jansenius, reliquique ejus sectatores, hostes omnes atque impugnatores liberi arbitrii conati fuere tam illustres sese authoris nomine tueri. Quàm ineptè autem, ac contra omnem rationem, mox videbimus. Sed advertamus in primis, quod, dum homines isti Patrem nostrum quasi unicum sanæ doctrinæ magistrum præ ceteris omnibus, extollunt, in solos hos paragraphos oculos coniciant, quasi, de reliquo hoc, aliisque ejus libris parum esset laborandum. Quo autem jure contendas in solis ante relatis periodis de Divinâ gratiâ rectè locutum fuisse Augustinum? Consequens enim inde foret, tanto ipsū tempore de

hac materiâ non ritè intellectâ contra Pelagianos, & Semipelagianos disputasse, & scripsisse. Possint fieri, ut recitatae jam periodi prævaleant unquam, atque evertant loca illa omnia adeò luculenta, & perspicua, quæ, dum doctrinæ Augustinianæ corpus texebamus, libro decimo plenius modis congesimus? Nunquid & Pelagianos petebant Tractatus illi, quibus docuit: posse hominem implere Divinam mandata, quæ voluerit, non cum gratia erit insuperabilis, ut vult Jansenius; sed cum valde perfectèque voluerit? & hanc etiam summam justitiam, cujus fortè non erat exemplum, obtinendam fore, si tanta voluntas (hoc est conatus) adhiberetur, quantâ sufficit tantæ rei? & ad nonnulla superanda . . . magnis aliquando, & totis viribus opus esse voluntatis? Quid? Si hoc ipso in libro mox initio statuit tanquam fundamentum, quod liberum arbitrium & adma- lum, & ad bonum faciendum confitendum sit nos habere, quis persuadere queat sibi, adduci postmodum ab ipso sententias, quibus evanescat omne arbitrium? Omnes autem hæc animadversiones cuivis homini prudenti certum semper atque indubitatum facient, dicta jam loca alio omnino sensu, quàm qui adversetur libertati, accipienda esse. Notum profectò est, quod ab omnibus Catholicis, tamen non eadem ratione, Catholicè tamen explicentur.

2. PRIMA, & potissima fortassis difficultas ex eo oritur, quod vir sanctus dicat: potuisse Adamum perseverare si voluisset, quia non deerat adiutorium, per quod posset; quo si privatus fuisset, non utique suâ culpâ cecidisset; adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, jam pena peccati est. Quisquis autem diligenti omnium ejus operum lectione stylo ipsius & universo systemate imbutus fuerit, intelliget continuò, quàm diversus, longèque distinctus sit ejus sensus. Argumentum suum adversariis à simili quodam petentibus, Augustinus quoque binis hisce capitibus variis eos urget similitudinibus. At diligenter attendendum est, unde has ipse similitudines reapse deriver. In loco, de quo hic agimus, comparat ipse justitiam congenitam, ac primævam Adami, cum acquisitâ & recuperatâ à posteris. Adamus conditus fuit justus, atque ita in gratiæ possessione à Deo constitutus fuit; sine quâ perseverare in bono non potuisset. Post ipsius peccatum homines nascuntur inimici Dei, atque iniquitatis originariæ labe conspersi. Jam verò quo pacto liberantur? quo pacto justitiam acquirunt? per gratiam reparatoris Celestis. Cum

(1) ibid. n. 38. (2) de grat. & lib. arb. n. 31.

autem hæc non omnes ex æquo gaudeant; immò multi ob pertinacem suam repugnantiam eâ priventur, verissimè dicitur: *quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.* Dicit id ipsum, eodemque modo mille aliis in locis, quemadmodum sæpe licuit observare. Nihil itaque hæc verba mirabitur, qui styllum ejus calluerit. In hoc porro loco, uti & in aliis multis, sequitur: *quibus autem datur, secundum gratiam datur; non secundum debitum.* Quæ phrasîs ei familiaris est ad exprimendam supremi doni rationem gratuitam. Non poterat profectò inficiari hoc libro, quod Deus passim suum nobis concedat auxilium; siquidem in ipso limine fundamenti loco statuit, quod *Deus generatim loquendi, adjuvet nos, ut declinemus à malo, & faciamus bonum.* Dicit etiam ibidem, arbitrium Adami ità fuisse liberum, *ut bene velle posset, & malè.* Ex quo cave inferas, hujusmodi nostrum non esse, cum contrarium mille locis doceat. Sed intelligitur potuisse ipsum, quin opus haberet, quemadmodum nos, ut ablata per peccatum ad bonum supernaturale facultas restitueretur. De cætero per eandem¹ nos *possibilitatem instaurari* sæpius affirmat, *per quam Adamus, si voluisset, nec cecidisset.*

3. QUANDO gratiam primi parentis, per quam in justitiâ perseverasset, si voluisset, comparat cum nostrâ, *quæ etiam fit ut velimus*, confert vir sanctus gratiam in Adamo non operantem cum gratiâ in nobis operante. Nostra itaque operatur, illa poterat operari; at operata non fuit. Per nostram *fit, ut velit homo, & tantum velit,*² *tantoque ardore dilatat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate Spiritus vincat.* Quibus verbis indicat S. Doctor ipsius efficaciam, certumque effectum. Hinc ait cum illâ potuisse agere hominem, & non agere pro eo ac libero videbatur arbitrio; cum hæc autem reipsâ nos operari. Et sanè gratia primo parenti concessâ effectum sortita non est, quia ipsius arbitrium obstitit, & peccavit; Quæ autem nobis datur si consideratur ut agens, & quando homo ipsâ juvante operatur, aut bonum appetit, nunquam certè effectum frustratur: siquidem ponitur juvare, effectumque producere; facere autem & non facere simul jungi non possunt. Expendamus nunc sigillatim expressiones illas, quibus magis, quàm ceteris abutuntur novatores.

4. QUANDO ait, *potentior nos gratiâ indigere*, eamque ex Salvatoris nostri meritis obtinere, non significat; quod gratia Adami ipsum quidem liberum reliquerit,

nostra autem nos tales non relinquat. Sed respicit impotentiam ad bonum supernaturale, quæ sine præveniente gratiâ relicta nobis fuit post peccatum; tentationum item multitudinem, & concupiscentiæ vim; quorum malorum in Adamo nullum erat, quæque omnia à gratiâ in nobis vinci necesse est, & superari.

5. QUANDO ait: *adjutorium Adami fuisse non quo fieret, ut vellet*; nostram autem gratiam *tantò majorem esse, ut parum sit homini illam reparare perditam libertatem, nisi etiam efficiatur, ut velit*, nobisque etiam det ipsum velle, consuetis utitur loquendi formulis, quas adhiberi etiam à Scripturâ toties jam vidimus; & quibus aliud non significatur, quàm Deum esse causam primam, & supremam, & facere, ut velimus, salvâ tamen semper potestate ad oppositum; *quòdque dono ipsius tu facis, id illum dici facere, quia sine illo tu non faceres.*³ Quò pacto posset per ista S. Doctor innuere, amitti ab homine ob gratiam præsentem libertatem indifferentiæ; cum simul dicat primum ejus effectum esse, ut nos adjuvet ad recuperandam plenam illam libertatem, quæ erat in Adamo, quæque in pœnam peccati ex parte fuerat amissa?

6. QUANDO loquitur de adjutorio illo, inabjicibili, inamissibili, siquidem per ipsum jam omnia collata sunt, ad rectè ipsum intelligendum, advertendum est, loqui tum ipsum de perseverantia; advertendum simul duo dona diversa eodem nomine intelligi. Unum in eo situm est, ut pergas; & est donum peculiare, quia facile sæpe est bonum agere; at in eodem persistere difficile est; aliud positum est in morte homini in gratiâ constituto obveniente. Primum denotatur nomine perseverantiæ; alterum, si additur *et finalis*. De primo agitur, quando cuiquam de peccato se purgandum opinanti si diceret: *perseverantiam non accepi*, Magister noster responderet: *O homo! in eo, quod audieras, & tenueras, perseverares, si velles.* De altero agitur, quando dicitur: *vitam, & mortem positam esse in arbitrio altissimi*; cumque quis magis, aut minùs differatur usque dum suprema adveniat hora quæ alium in gratiâ offendat, alium in peccato occupet, ex hoc nullam homini partem deberi. De hæc perseverantiâ non dixisset Augustinus *perseverares si velles*, quemadmodum alibi dixit: *bene ageres, si velles.* Neque dixisset bonos *non perseveraturos, nisi possint, & velint.* Hæc aliam in se complectitur, & de hæc dicit, quod concedatur hominibus Cælo destinatis,

(1) Con. Faust. l. 2. c. 28. (2) de corr. & gr. n. 31. (3) in Ps. lxxv. n. 5.

qui ubi tam fortis perseverantiae usque in finem munus acceperint, dicere possunt: quis nos separabit? Aut si qui horum sint, quorum perseverantia in bono deficit, reparatur, antequam ista vita finiatur; & deleta, quae intervenerat, iniquitate usque in finem perseverantia deputatur.

7. Hanc igitur finalem perseverantiam confert Augustinus, non quidem proprie loquendo, cum perseverantia Adami, sed cum illa ipsa gratia, de qua agitur, quaeque datum ipsi fuit, ut perseverare posset, si vellet. Cum finali Adami perseverantia conferre illam non poterat, ut discrimen inter utramque ostenderet; omnis enim perseverantia finalis idem importat. Immo ne quidem cum ejus continuatione. Non enim continuavit opus bonum, qui legem transgressus est. Subortam ipsi quaestionem, in qua enodanda duo haec capita insumpsit, initio exposuit his verbis: quaeritur: ¹ a nobis quantum attinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseverare usque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus. Sed mox declarat, in eo verti argumentum, quod intelligi satis non queat, quid Adamus non perseverando peccaverit, qui perseverantiam non accepit? Cui respondet, peccasse, quia per liberum arbitrium Deum deseruit. Ex quo colligere licet, comparisonem hic institui inter gratiam illam, qua uti poterat, & non uti, & illam nostram, quae finalem perseverantiam complectitur; ac proinde inutilis accidere nobis non potest: siquidem, qui eam consequitur, omne jam tum periculum evasit, & beatus continuo redditur. Hanc quippe de causa vocat illud adjutorium, quod abjici non potest, nec amitti. Hanc de causa ait Augustinus; primam libertatem voluntatis fuisse, posse non peccare: novissimam fore multo majorem, non posse peccare, dicitque primam fuisse perseverantiae potestatem, bonum posse non deserere: novissimam fore felicitatem perseverantiae, bonum non posse deserere. Hanc de causa ait, datum fuisse primo adjutorio, unde posset perseverare, non unde perseveraret, relicto nimirum effectu voluntati nostri arbitrii, quod perseverare non volebat. ² Dum contra jam ad Coelum destinatis non tale adjutorium perseverantiae datur; sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; ita quidem ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Adjutorium vocat illud peculiari sua expressione, quia omnia reliqua ad perseverandum in bono usque in finem concessa adjutoria complectitur. Insolitus magis est loquendi modus, ubi beatitudinem vocat adjutorium, quo quis fiat beatus, eam-

que confert cum perseverantia. ³ Beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus: adjutorium est enim non solum sine quo non fit; verum etiam quo fit, propter quod datur. En quomodo finali perseverantiae tribuat id perseverare; uti beatitudini esse beatum! Hoc igitur obtento adjutorio omnia citra dubium obtinui-
mus; cum non possit amplius quis dicere: forsitan non manebit; sine penitentia sunt enim dona, & vocatio Dei. Cum autem appareat, loqui ipsum de decedentibus in gratia; cumque dicat, id quod apertius docet in libro sequente de dono persev. nimirum, de illa se perseverantia loqui, quae perseveratur usque in finem &c. perseverantium vero usque in finem, quoniam non habet quisquam, nisi qui perseverat usque in finem, multi eam possunt habere, nullus amittere: neque enim metuendum est, ne forte, cum perseveraverit homo usque in finem, aliqua in eum mala voluntas oriatur, ne persevet usque in finem.

VIDEAT obsecro lector, quantum abfuerint, & absint a recta binorum istorum capitum intelligentia omnes illi, qui inde solent deducere, opinari Augustinum actuales gratias, quae post Adae peccatum conceduntur, inferre necessitatem.

8. VIDEAT itidem, quam longe discedat ab ejus sensu, qui utramque perseverantiam confundens, peccata adscribit impotentiae antecedenti, quam habeamus pergendi in bono, quo fieret ut delictum non amplius foret nostrum; quique inde ea derivat, quod non concedatur nobis donum hoc ad salutem necessarium in poenam culpae originariae, quamquam jam olim per baptismum abolita. Non agitur hic de poenalaribus secundariis, quae non auferuntur per baptismum, nec nobis eripiunt aeternam salutem. Agitur de illa gratia, sine qua non possumus in Dei persistere amicitia, nec bene operari, quamque idcirco vidimus uti millies docet S. Pater noster, nunquam nos deserere, nisi postquam nos ipsi eam turpiter deseruimus. Nec juvat afferre dictum illud: ⁴ Nunc autem, quibus dedit tale adjutorium, jam poena peccati est. Neque ex his verbis unquam confici potest, quod in odium peccati originalis sufficientibus auxiliis privemur. Si adjutorii nomine hic intelligimus finalis perseverantiae & praedestinationis praedilectionem, hujus defectum licebit refundere in peccatum originis; non tamen idcirco adulti necessariis privantur auxiliis, id quod repugnaret voluntati communi Divinae omnes salvandi. Quod si intelligimus deesse quandoque hoc adjutorium quo bene operari possumus,

(1) hic n. 26. (2) n. 34. (3) de don. persev. n. 16. (4) de corr. & gr. n. 32.

& perseverare causa hujus defectus conferenda est in culpas actuales, & multiplicatas; nec ad originale peccatum, nisi *inradice*, quatenus nimirum illud ceterorum fuit causa prima, ac remota. Eapropter Augustinus peccato originis tribuit infelicitatem eorum qui moriuntur non regenerati: adultorum verò peccatorum penam adscribit reliquis peccatis, quæ *homines per liberum arbitrium insuper addiderunt*. Nunquam igitur dixit Sanctus noster, omni tempore negare Deum ulli etiam mortalium auxilium ad bene agendum necessarium, neque id facere quandoque, nisi ei, qui propriis iteratisque flagitiis id demeruit, atque exclusit. De quo convinci qui cupit, non uni duntaxat inniti loco debet, sed advertere, quod etiam in hoc ipso libro statuatur: ¹ *juste eos corripi, qui cum bene viverent, non in eo perseverarunt; ex bonâ quippe in malam vitam sua voluntate mutatos esse*. Non autem, quasi deficeret eos gratia sufficiens. Repert enim, transgressorii posse ac debere oggeri: *perseverares, si velles*. Ex quo modo loquatur Augustinus, quando per perseverantiam non eam intelligit, opportuno tempore à morte occupari; sed in agenda bona vita pergere. Scribit hoc ipso in libro: *justificatum qui in malam vitam prolabitur, certè dicere non posse, non accepi*: hoc est non datum mihi fuit auxilium necessarium ad perseverandum, quia, pergit Augustinus, *acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio*. Quo igitur jure dici potest, existimasse ipsum, quod ex denegatione auxilii ad perseverandum in bono necessario oriatur, ut non perseveretur? Verum quidem est, non dari omnibus, ut *rapiantur antequam malitia mutet intellectum*. ² Hæ enim sunt gratiæ supererogatoriæ, quas Dominus universi merâ liberalitate, & puro puto arbitrio quibus vult, elargitur.

9. UBI Augustinus asserit: ³ *majorem libertatem esse necessariam adversus tot, & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt, non contradicit sibi paulò post asserenti*: ⁴ *Nunc verò magnam illam peccati merito amissam esse libertatem quâ Adam omni perturbatione animi libereretur*. Priore enim loco libertatis nomine intelligit gratiam: unde mox subjungit: *& accipiunt per istam gratiam tantam libertatem, ut luctantes adversus concupiscentiam, tamen quandoque declinent, à meta tamen non aberrent*. *Non primâ conditione sicut ille liberi, sed per secundum Adam Divinâ gratiâ liberati...* perseverantes in justitiâ, in quâ stabunt usque ad finem, donante sibi illo perseverantiam, qui eos præscivit, & prædestinavit. Pergit dicere, perseverantiam Adæ, positam fuisse

se in ejus arbitrio, quia nullum in voluntate experiebatur obitaculum, *præsciente* licet Deo ipsum ea abuturum; non tamen *ad hoc cogente*. Relictâ autem nobis luctâ fomitis, *majoribus domis adjuvanda remansit infirmitas*. Neque ullâ de re efferre nos possumus, propterea quod nullum habemus meritum, quod verè nostrum sit.

10. Quid Janſenius erronei sui systematis machinam huic præcipuè loco, ubi *auxilium sine quo non, & auxilium quo* à se invicem discriminantur, inædificarit, contendatque hanc esse veram, atque unicam clavam universi Augustiniani dogmatis; id enim verò in causa est, cur tria adhuc eam in rem verba adjungamus. Calvinus eò progressus non est, quanquam idem intendere, vicinis faciliè vicibus eodem Sancti nostri verbo suis in operibus referens.

VERUM qui credi potest medullam doctrinæ suæ in unâ consistere distinctione, quam in tot insignibus de gratiâ tractatibus nusquam adhibuit; & cujus tantummodò mentionem fecit, occasione ejusdam similitudinis sibi objectæ? Quid demum causæ est, cur securæ ejus opinionum interpretatio peti debeat ex uno solo loco, qui variè intelligitur, & explicatur, quando hæc de re toties egit verbis adeo perspicuis? Qui factum est, ut Magister sententiarum, qui in materiâ de gratiâ maxime noranda Authoris nostri dicta tanto studio collegit, vim hujus distinctionis non senserit, nè illius quidem facti mentione? Idem dici de S. Thomâ, & aliis, qui totum compilârunt Augustinum, & tam multa ex eo deprompsérunt. Sed, ut redeamus ad hunc locum, cur demum unum ex hisce adjuvantiis Adamum relinquebat liberum; & aliud modò nos non æquè relinquit liberos, docente Magistro nostro pluribus in locis *recuperari per illud pristinum statum libertatis*, & in hoc ipso libro: *per illud reparari perditam libertatem*? Dicere, quod per *auxilium quo* faciamus, & operemur, non est plus asserere, quàm asseruit D. Paulus, quod Deus *operetur in nobis velle, & operari*. De hoc autem dicto difficultatem quilibet movere posset, nisi qui se ad Augustinum provocare proficetur, utpote qui sæpiùs, & etiam in libro nuper relato, & ceteris huc pertinentibus docet, & declarat: *non quia dixit &c. ideo liberum arbitrium abstulisse putandus est*.

FAS sit interponere hic quandam animadversionem. Si totum contextum attendimus, credibile videtur, institui hîc comparisonem inter gratiam hujus vitæ, quamdiu viatores sumus, & gratiam illius, qui ob impetratam perseverantiam finalem, ex quâ gloria emergit, jam in tuto est. Dicit

Animad-
versio de
Janſenio.

Argumentum
ad hominem.

(1) n. 11. (2) Sap. IV. 11. (3) de don. persever. n. 35. (4) n. 37.

enim initio: diligenter observanda esse *bina ista* &c. *posse non peccare, & non posse peccare; posse non mori, non posse mori.* Unum igitur eorum, de quibus agitur, est status ille, in quo non possumus amplius peccare, & mori. Sanè sequitur: *Prima ergo libertas voluntatis erat, posse non peccare: novissima erit multò major, non posse peccare; prima immortalitas erat, posse non mori: novissima erit multò major non posse mori.* Prima erat perseverantiae potestas, bonum posse non deservire: novissima erit felicitas perseverantiae, bonum non posse deservire. Sequitur item: *Itaque ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit; & aliud est adjutorium, quo aliquid fit.* Adjutorium quo porro explicat, petro exemplo à beatitudine, quam non habet homo; at cum data fuerit, continuo ea fit beatus: adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit, propter quod datur. En, quomodo hic nomine adjutorii insigniat causas formales, cur sint; beatitudinem quidem, quod per eam sint beati, perseverantiam, quod per ipsam sint perseverantes. Non igitur solum intelligebat perseverantiam, sed etiam impetratam finalem. Quomodo igitur hinc deduci potest, necessitantem esse illam gratiam, quae viatoribus conceditur? sed admittatur secundum communio-rem sententiam haec doctrina. Si per *auxilium sine quo non intellexit gratiam sufficientem; & per auxilium quo efficacem*, quā demum autoritate, quo ratiocinio eruitur per efficacem everti libertatem & potentiam? Notum omnibusest, scholas omnes Catholicas ex suis facile principis hanc difficultatem dissolvere. Et si etiam argumenti sublimitatem perspicue dissolvi non posset, non graventur saltem adversarii, quandoquidem ad Augustinum provocant, observare, quo modo ipse hoc suum claudat ratiocinium; & quid demum ex universa sua utriusque hujus auxilii comparatione eruat. Major quippe libertas, inquit, est necessaria adversus tot, & tantas tentationes, quae in paradiso non fuerunt. Ipsum nomen adjutorii per se significat satis, de juvando hic agi arbitrio; non de evertendo.

VII. Sequitur paragraphus ante à nobis relatus, in quo praeter dicta toties recocta habetur sententia adeò ab illis, qui malè eam interpretari cuperent, decantata: quod modò voluntas humana agatur à Divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter, vel, ut quidam mallet legere *insuperabiliter*. Ex haecenus dictis plana redditur verborum istorum intelligentia. S. Augustinus toto illorum paragraphorum decursu habitalem gratiam Adami, quae sui arbitrii vitio operata non fuit, modò

confert cum nostra actuali operante, vel cooperante; modò cum gratia perseverantiae finalis. Hoc posito manifestum est, quod vi propositionum contradictoriarum, quae simul jungi non possunt, gratia quae in effectu producendo primas tenet, & gratia perseverantiae finalis jam obtentae, quae post se trahit gloriam, reddique impeccabilem, non possint ab habente separari: fieri enim nequit, ut eodem tempore quis sit, & non sit; faciat, & non faciat. Sed ex hoc nullo modo inferri potest, à gratiis actualibus, libertatem, & potentiam everti.

2. NOTARUNT jamtum alii, quod editio Augustini à Theologis quibusdam Lovanienlibus quorum aliqui ex Baji scholae erant, curata lectionem hic immutavit, *insuperabiliter* in locum *inseparabiliter* substituens, affirmans ita legi in MSS. nullo interim nominato, omnibusque editionibus anterioribus impressis communi voce reclamantibus. Prima libri hujus editio, quae proinde tota certissime è MSS. desumpta fuit, & Basileae prodierat, legit: *inseparabiliter*; ita & secunda; ita & Erasmus, quae alia iterum, Veneta, Parisina, aliarumque Civitatum MSS. consulerat. Ita legit semper Calvinus, in cujus rem vel maxime fuisset *inseparabiliter*. Manifestum igitur est, mutationem hanc esse illegitimam: unde Theologus ille Dominicanus, qui longo tempore post Concordantiam Augustinianam desudavit Parisiis, non adoptavit novam lectionem; sed antiquam, & communem retinuit; licet recusa postea editiones caeco impetu dictam propositionem describentes, nullā adductā ratione posuerint *insuperabiliter*. Praeter auctoritatem veritatis etiam huic suffragatur ratio. Observetur solummodò contextus ratiocinii, sensus, item & scopus hujus periodi: *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanae, ut Divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur, & ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliquā vinceretur.* Ad fortem semper reddendam voluntatem, opus erat gratia ab ipsa inseparabili. Atque ideo ita solius fuit loqui Augustinus, quare dixit in lib. de nat. & grat. line ipsa non fore à nobis *inseparabilem possibilitatem*; malè item contendere Pelagium *possibilitatem non peccandi inseparabiliter insitam naturae*. Contrà verò non reperitur S. Doctor hac in materiā usquam adhibuisse vocem *insuperabiliter*. En igitur, quam cariosò nitatur fundamento, qui imaginarium hoc *insuperabiliter* etiam in quotidianis congressibus & conviviis decantare auditur, eique totam suam molem imponere.

Emendatur
locus Augu-
stini ex
MSS. &
primis edi-
tionibus.

3. SED ponamus, scripsisse Sanctum *insuperabiliter*, quid inde? longè aliud sanè hinc duceretur confectarium, quam quod veteres & novi perturbatores contendunt. Sensus foret: ita per gratiam confirmari, corroborarique voluntatem, ut omni adversario reddatur insuperabilis, atque, ut immobilis ejus persistat voluntas, non reperiatur tentatio, quæ vincere eam valeat, aut vi expugnare. Perperam adfertur hic locus, quando non recitatur nisi dimidia- tus. *Agitur voluntas à Divinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter*. Integer sic habet: *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut Divinâ gratiâ indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur. Et ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur*. Non agitur hic de virtute quâdam, quam contra voluntatem, sed quam pro voluntate, ejusque bono gratia exlerat. Hoc est ipsissimum idioma S. Joannis Chrysostomi, cum dicit: *Adamante duriores nos fecit Divina gratia, atque omnino inexpugnabiles, si velimus*. Uti verba, ita & sensus idem foret, si Augustinus scripsisset: *insuperabiliter*. Insuperabiles certè nòs reddidit gratia; at non reddit nisi nostra liberè concurrat voluntas, eique se adjungat. Absurdum profectò est, contendere, quod Author noster doceat, insuperabiliter expugnari voluntatem, atque atrahi; dum è contrario asserit corroborari illam insuperabiliter, atque contra adversarios defendi. Sic ait deinde, quod fortissimum id est illum, qui sanum habebat arbitrium, Deus suo reliquerit arbitrio, *permiseritque facere, quod vellet*; quin vehementius ei præberet auxilium; quoniam habebat sufficiens ad hoc, ut perfectè posset. *Infirmos autem magis munivit gratiâ, servans illis, ut ipso donante invictissimè, quod bonum est, vellent; & hoc deserere invictissimè nollent*. Hæc de his intelligit, qui prædestinati sunt in regnum Dei, de quibus hic se loqui proficitur, & qui finalem consequuntur perseverantiam, ut Deo donante (donante, inquam, non cogente; siquidem nihil unquam boni agimus sinè ejus dono, nec sinè libero arbitrii consensu) *invictissimè velint*. Hæc est vis illa, quam gratia communicat cum libero arbitrio, ut à suis ipsi adversariis inferri vis nulla possit.

4. EXPRESSIT idem alio modo in libro de perseverantiâ: *Possibile est Deo adversas, & adversas in fidem suam hominum convertere voluntates, & in eorum cordibus operari, ut nullis adversariis cedant, nec ab ipso*

aliquâ superati tentatione discedant. En gratiam illam indeclinabilem, inseparabilem, & insuperabilem! Totum hoc exponit subjungens, *non permittere Deum, nos tentari super id, quod possumus*. Hoc quippe modo agit gratia, ut nullâ superemur tentatione. Tandem asserimus, quâcunque vehemente ac hyperbolicâ expressione indicari certitudinem actûs, nunquam autem destructionem potentiae. Dic, si voles, gratiam *invictissimam, victoriosissimam, omnipotentissimam*, modò ut non tollat illa potentiam ad oppositum, nec intelligas ita eam duntaxat à Deo dispensari, ut qui ipsam eo in gradu non habet, omnia aliâ privatus existat, nihil dogmati officies. Nunquid, quia dixit Apostolus: *Deus est, qui operatur in nobis & velle, & operari, pro bonâ voluntate suâ; ideo non ipse, & ut velimus, quæ Deo placeant, & ut operemur hortatus est?* An forte quia dixit: *qui in vobis bonum opus capit, perficiet...* ideo, ut inciperent homines, & perseverarent usque in finem, ipse non suavit? Vide sis, annon planum faciat Sanctus, nec prædestinationem, nec quodvis aliud gratiæ genus libertati officere; siquidem non hortamur, non persuademus, ut quis faciat, qui faciendi, & non faciendi potestatem non habet. Quæ in hunc locum dicta sunt, applicentur ad omnes reliquos, quibus gratiæ virtus, & efficacia variis modis extollitur. Neque ideo subvertitur Scriptura, in quâ dicit Deus: *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam intrabo ad illum*. Neque ideo Patris nostri evanescit doctrina: *Quod pluit in agrum uberem, dulce est, & quod pluit in agrum spinosum, dulce est*. Nunquid pluviâ accusat, qui spinas genuerit? nonne erit pluvia illa testis in judicio Dei, & dicet: *ego dulcis super omnes veni?* Affirmavit Augustinus, quod *hæc duo, scilicet natura, & consuetudo conjuncta robustissimam faciant, & invictissimam cupiditatem*. Innuere hoc voluerit, verè eam vinci non posse, quando toties inculcat, *ut omnis peccator propterea de se non desperet, sed clamet etiam de profundo ad Dominum, quemadmodum feliciter fecere Ninivitæ?*

5. PERSTRINGIT deinde aliqua author noster de prædestinatione. Definitus est prædestinatorum numerus; quam ob causam dixit S. Joannes Baptista ad Hebræos: *Nolite dicere apud vosmet ipsos: patrem habemus Abraham, & facite fructus dignos penitentiae, alios enim suscitabit Deus. Ut ostendat sic, istos esse amputandos, si non*

(1) Chrys. in Genes. Hom. 4. n. 2. ἀδύνατος γὰρ ἡμᾶς ἐνίκητος ὁ τοῦ Θεοῦ χάρις κατισχύων, καὶ πᾶν ἀνάλογον, ἐπὶ βυλομεθῶ. (2) Apoc. III. 20. (3) in Pl. LXIII. n. 19. (4) ad Simplic. l. 1. q. 1. n. 90. (5) Serm. 170. n. 1. (6) Serm. 351. n. 12. (7) n. 39.

fecerint fructum, ut non desit numerus... & apertius in Apocalypsi: Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Sequuntur sententiae etiam aliàs adductae, quod vita aeterna etiam vocetur gratia, quia his meritis redditur, quae gratia contulit homini. Et alibi: quod tunc pro bonorum operum meritis iusto iudicio etiam ipsa misericordia tribuenda sit. Addit denuò consuetas loquendi formulas, quas intelligere oportet in ordine ad ejus doctrinam de iis qui erunt, vel non erunt de felicissimo illo numero, quique vel consequentur vel non consequentur gratiam finalis perseverantiae. Videt Deus, quis sit, & quis non sit perseveraturus. Expediit tamen nobis, id ignorare; ne forte quis extollatur; sed omnes etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est, qui perveniant. Recenset item eos, qui gratiam Dei suscipiunt; sed temporales sunt, nec perseverant; deserunt, & deseruntur.

VIII. A rubi dicta recolere incipit, insinuat primò, non contemnendam esse correptionem, nec de ipsa contra gratiam argumentandum, more Pelagianorum; propterea quòd Deus hoc saepe medio utatur, ad aliquem in recta vita aut primùm collocandum, aut deuo reponendum. Observari meretur, quod extremis paragraphis repetat, Deo volenti saluum facere nullum hominum resistere arbitrium; sic enim velle, vel nolle in volentis, aut nolentis esse potestate, ut Divinam voluntatem non impediatur, nec superet potestatem. Sine omni dubio humanas voluntates Dei voluntati non posse resistere, quominus faciat ipse, quod vult; quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus quod vult, cum vult, facit. Habere ipsum humanorum cordium, quòd placet, inclinandorum omnipotentissimam potestatem. Habere magis ipsum in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas. Ita & libro proximo de praedestinatione: Gratia à nullo duro corde respuitur. Hae omnes sunt propositiones aeternae veritatis, nec quidquam praese ferunt difficultatis. Cave tamen credas contradicere hic Augustinum sibi met ipsis, aut ducentis vel trecentis illis locis, quos nuper retulimus, & quibus doctissimè statuit, posse resisti Divinae gratiae; libertatem indifferentiae nunquam auferri; consentire nostrum esse; Dei esse vocare; hominis autem venire; non adjuvare Deum, nisi unà operemur. Nos esse in culpa, nunquam verò Deum, cum malè operamur. Quis, nisi emotae planè mentis sit, possit in dubium vocare, an omnipotens rerum omnium conditor ita uti Caelum & terram, ita & nostras in manu sua habeat voluntates? atque uno saepe nutu

cor etiam durum maximè, & obstinatum ad se inflectat? Quis contra addubitare ausit de exacta, constantique veritate eorum, quae toties nos Deus ipse docet in SS. Literis quod nos constituerit perfectè liberos, quod voluerit penes nos esse optionem, vitam & mortem pendere ex nobis? Binæ autem hae veritates quo pacto conciliantur intellectu facilius est, quàm explicatu. Deficiunt nos voces, deficiunt verba quæis declaremus id quod omnis ceteroqui homo prudens amplectitur, censeret, & secum ipse iudicat. Rudes quandoque matres, ac plebeas audies quandoque puerulis suis inclamantes. *Orate Deum, ut moveat divitem illum ad ferendam vobis opem!* Quo discimus, esse hunc sensum à naturâ nobis impressum, quod ex Deo hominum pendeant voluntates. Easdem ex adverso mulieres audias, cum quis flagitium quoddam committit, non Deum, aut defectum gratiae, sed pravam peccantis incultantes voluntatem, eique omne supplicii genus imprecantes. Ex quo vicissim liquet sensum esse naturæ, quod liberi simus, omnèque à nobis proficiatur malum. Difficultas itaque in eo solùm est, ut huius rei modum intelligamus, illudque explicare conemur, quod explicari perspicuè non potest. Quisquis hoc facere conatus est, aut conabitur, non potuit, nec poterit id præstare, quin videatur ad alterutrum ex erroribus hisce veritatibus oppositum nonnihil accedere. Acuta illa ingenia, quæ proximis sæculis per varia theorematà, per vias diversas, novaque vocabula se accinxere ad mysterium hoc explanandum, non liquet satis, an aliud disceptando consecuta fuerint, quàm excitare dissensiones, & difficultates, novasque in scholas quæstiones invehere. Doctissimorum, quotquot longà sæculorum serie floruerunt, Patrum nemo unus hanc sibi spartam sumpsit. S. Augustinus, qui prope plus quàm humano fertur fuisse ingenio, hoc in argumento versatus fuit nunquam. Neque aliud ad duo hæc dogmata concilianda, scriptum ad posteros transmisit, quàm, *utrumque verum esse*,¹ uti paulò antè vidimus. Ita & alibi: *Si tibi proponam quæstionem, quomodo Deus Pater attrahit ad filium homines, quos in libero admittit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit, ut quis, quod voluerit eligat? & tamen utrumque verum est.* Ità in Retractionibus:² *Et utrumque ipsius est, & utrumque nostrum.* Ità in ultimo suorum operum, quo respondet objectis à Juliano difficultatibus:³ *Deo utrumque verum est, quia Deus præparat vasa in gloriam, & quia ipsa se præparant.* Atque

(1) de gr. & lib. arb. n. 42. (2) Con. lit. Petil. l. 2. c. 84. (3) Retr. l. 1. c. 23. n. 3. (4) Op. imp. l. 1. c. 134.

hic pedem figit, nihil plus ad Theologiam Christianam necessarium fore iudicans. Vidimus paulò antè, quomodo monuerit Adrumetinos Monachos in hac materià dicto utens Apostoli, nè velint *plus sapere, quàm oportet sapere*. Simili ferè modo insignis hic Pater non reperiebat modum explicandi satis, quà ratione transeat ad nos peccatum originis. Sufficiebat ipsi videre dilucidè expressum in SS. paginis, illud re verà in nos transire. An forte intelligimus nos id, quod multò est facilius, res, inquam, naturales, quæ nostros sub sensus cadunt? *Quid est ergo tempus?* dicebat Augustinus. *Si nemo ex me quærat, scio; si quærenti explicare velim, nescio.*

2. ADIUNGEMUS adhuc quandam animadversionem. Quando homo relittit, & peccat, non dici continuò potest, quod Divinam superet voluntatem, quæ ex una parte absoluta non erat, sed conditionata; ex alià verò hoc non obstante semper impletur. Audiamus Magistrum: *2. Nec ideo credant iniqui, Deum non esse omnipotentem, quia multa contra ejus faciunt voluntatem: quia &, cum faciunt, quod non vult, hoc de his facit, quod ipse vult.* Pergit indicare, quomodo & tum aut inflicta pænà, aut oblata misericordià semper ejus perficiatur voluntas. Sic dixit de Adamo, & Angelis: *Peccando quod Deus noluit, fecerunt; quantum autem ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt.* Facile foret, atque expeditum altissimo uno etiam nutu ità ad se omnes pertrahere, ut repugnare nemo posset, nec ullo etiam modo resistere. At hujusmodi nobis conferre beneficium non voluit; quandoquidem statuerat, ut libertatis nobis obveniat meritum, suoque munitis auxilio quisque relinquantur in manu consilii sui. *4. S. Joannes de quibusdam dixit Judæis: 5. Non poterant credere, non quia mutavi in melius homines non possint; sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere.* Hoc nihil incommodat iis, quæ sanctus Doctor millenis in locis docet: quod *6. Nunquam legamus in Scripturis Sanctis. Non est voluntas (hoc est actus voluntatis) nisi à Deo, & quod rectè scriptum non sit, quia verum non est: alioquin etiam peccati, quod absit, auctor foret Deus, si non est voluntas, nisi ab illo.* Neque obstat ejus regalis, quod inclinare cor simul sit *7. & Divini muneris, & propriæ voluntatis;* quod *8. non sufficiat sola misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis, & quod magnum 9. profectò sit adjutorium Divinæ gratiæ, ut cor nostrum, quo voluerit, ipse declinet.*

DEUM esse causam primam, universalem, & supremam nil impedit per Augustinum, quominus etiam à causis secundis verè procedant effectus; idque secundum vim actuosam, quà dotatae, & ordinem, in quo à Deo collocatae fuerunt; si liberae sunt, agunt liberè, si necessariae, necessariò. Parum deceret Omnipotentiam, si non efficienter & proprià virtute producerent effectus, quibus producendis conditæ ac natæ fuere. Quod eas actu conservet Deus, & unà cum illis ad ipsarum operationes perpetuò concurrat, non efficit, ut effecta propriè non sint ipsarum. Constat ex Magistro nostro posse dici de generatione naturali, nihil facere procreantem, sed Deum qui factum fingit, *10. sicut ait Apostolus de institutione Spirituali, nihil agere eum, qui plantat, sed, qui incrementum dat, Deum.* Quemadmodum autem hujusmodi expressionibus suaderi non debet, non esse nos parentum nostrorum filios, ità nec decet suaderi, actiones nostras in genere moris non esse liberos voluntatis partus. Dicit præterea Sanctus: *11. Nec mater mea, vel nutrices... sed tu & Deus mihi per eas dabas alimentum infantia.* An ideo intelligendum erit, non ab ipsis lac eum hausisse? ad collustrandos, quicunque hujusmodi dicta, quibus suprema Dei causalitas exprimitur, adeò crassà Minervâ accipiunt, quisque adjutorium quo, adeò sinistrè ac abscondè interpretantur: ità in postremo suo opere locutus videtur Augustinus: *12. Si operatur Deus in homine voluntatem bonam, id utique agit, ut oriatur ab illo bona voluntas, cujus est voluntas: sicut agit, ut homo oriatur ab homine. Non enim, quia Deus creat hominem, ideo non homo ex homine nascitur.* In ipsius itaque sententià adjutorium, quod modò datur, & quod dat velle, non facit ut volitio non liberè veniat à nobis, neque ità à nobis oriatur, uti filius à patre.

CONCLUDIT demum Author, ab his itaque ad quos pertinet, corripiendos esse homines, licet non compertum habeamus, cui profutura sit admonitio, cui non sit profutura. *Non enim... ante finem viæ hujus de aliquo desperandum esse.* Possent etiam separationem à grege fidelium, quæ fit auctoritate Episcopi, cuidam cedere in salutem. Claudat librum, ex dictis conficiendo: quod nec gratia prohibeat correptionem; nec correptio neget gratiam; & ideo sic sit præcipienda justitia, ut à Deo gratia, quæ id, quod præcipiatur, fiat, fideli oratione possit; quibus verbis confirmat, quale fuerit Tractatus sui argumentum, & scopus.

(1) Conf. l. 11. n. 17. (2) Serm. 214. n. 3. (3) Enchir. c. 100. (4) Eccl. XV. 14. (5) in Joan. Tract. 53. n. 10. (6) de Spir. & lit. n. 54. (7) in Ps. CXVIII. Serm. 23. n. 8. (8) Enchir. c. 29. (9) ibid. (10) de gr. Chr. c. 23. (11) de Civ. l. 22. n. 2. (12) Conf. l. 1. c. 7. (13) Op. imp. l. 5. c. 12.

IX. HAUD multò post, aut forsan paulò ante librum jam relatum scripsisse videtur epistolam ad Vitalem Carthaginensem, quò eum à Semipelagiano errore revocaret, solitis ei argumentis commonstrans, ad primam etiam fidem & primam volitionem nos à Deo juvari non externis modò subsidiis, sed etiam interiore gratiâ; ipsamque¹ voluntatem bonam, qua incipimus velle credere, esse ejus donum, quia praevenit, ... nec eam cujusquam invenit in corde, sed facit. Quo significatur, nihil ex se posse voluntatem, si gratia eam non excitat; & quâ simul expressione vult innuere, non sufficere exteriora subsidia, quare sequitur: Si ergo ita prepararet, atque ita operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo legem suam, atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta, atque secreta sic ejus ageret sensum, ut eidem legi, atque doctrinae accommodaret assensum, quo casu sufficeret lectio, vel concio; nec opus foret orare Deum, ut facimus, ut ad fidem infidelium corda convertat. Dicit alio loco:² De hac potestate tenebrarum eruntur & parvuli, cum regenerantur in Christo. Neque hoc apparet in eorum arbitrio liberato, nisi cum ad annos pervenerint ratione utentis aetatis, habentes consentientem doctrinae salutari, in qua nutriti sunt, voluntatem. Credebat igitur, plenam liberationem arbitrii cum apertitudine ad pietatem supranaturalem baptizatis omnibus obvenire; credebat, ex fide etiam partem habere assensum, ipsamque eò requiri. Non potest igitur contrario sensu intelligi quando postmodum dicit, Mediatorem hosti valido, sic eripere vasa ejus, quaecunque praedestinavit eripere, arbitrium eorum ab ejus potestate liberare, ut illo non impediendo credant in istum libera voluntate. Neque cum ait: Nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse. Id quod aliud non significat, quàm quod id facere nequeamus ex nobismet ipsis. Neque sensu libertati adversante accipiendum est, quando in 12 regulis à se in hac epistola propositis dicit, gratiam non omnibus hominibus dari; quia ex frequenti suo, aliorumque Patrum antiquorum usu gratiae nomine intellexit fidem Christianam, & baptismum; id quod manifestum est; quandoquidem praemisera, non liberari, nisi illos, qui per gratiam renascuntur in Christo. Docet alibi, dari tamen adultis gratias, quas remotas ad fidem dispositionis appellare fas sit. Afferit deinde, quibus ista conceditur gratia, non concedi eam ob merita voluntatis, id quod speciatim elucet in parvulis. Addit postmodum iul-

to Dei judicio gratiam istam non dari similem habentibus causam; nulla licet voluntate distantibus; id ipsum quoque de parvulis intelligens. Familiares hi ipsi sunt modi ad indicandum, gratuitam esse gratiam baptismi, & fidei. Statuit praeterea, unumquemque relaturum mercedem secundum sua opera, & omnem, qui credit in Deum, sua id facere voluntate, ac libero arbitrio; ac concludit dicendo, omnes 12 regulas ad unam hanc referri quaestionem, utrum hac gratia, scil. prima, praecedat, an sequatur voluntatem.

ATTINGIT in hac epistola perseverantiam finalem, quae quo jure non sit gratiae Dei, cum finis ipse vitae hujus, non in hominis, sed in Dei sit potestate? Exprobrat itidem Semipelagianis: Quomodo dicuntur negare liberum arbitrium, qui consentunt omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi sua voluntate credere? cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda, & agenda fit liberum. Notat porro, quod pro infidelibus obstinatis, qui refragantur praedicationi, ipsum Deum re-ctâ fide rogemus, ut velint, gratiasque agamus quando obstinatos, impiosque persecutores ad se ipsum omnipotentissimâ facilitate convertit. Concludit, si gratias persolvimus Deo, quod volentes ex nolentibus fiant, oportere fateri, voluntates hominum Dei gratiâ praeveneri.

X. PRODEUNT nunc demum in Scenam duo libri de praedestinatione. Verùm pauca de his supersunt nobis dicenda; quia jam tum libro decimo abunde de his disputavimus. Significatum fuit Augustino, ex libro suo de correptione, majores, quàm ante, enatas fuisse turbas, ob dicta quaedam illius perperam intellecta. Quare ex Instituto contra Semipelagianos scribere aggressus est. Ostendit in his auctoritate, & rationibus, gratis à Deo primam fidem concedi.³ Operatur Deus fidem nostram, miro modo agens in cordibus nostris, ut credamus. Mirus ille modus consistit in operatione, quae libero non officiat arbitrio, cum saepenumero docuerit, ne ipsam quidem fidem solius Dei esse, nec liberi tantummodo arbitrii. Exponit in quo potissimum situs sit ipsorum error; indigitans ea, quae ipse quando eodem occupatus fuerat, sibi persuaserat. Neque enim fidem putabam Dei gratiâ praeveneri, ... ut autem praedicatio nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium, & nobis ex nobis esse arbitrabar. Jactationem illam, quod à se ipso quis fidem habeat, affirmat pugnare cum magnâ illa veritate: Quid habes quod non accepisti? Non

Libri de
Praedestina-
tione SS. &
Dona per-
severantiae.

(1) Epist. 217, n. 3. (2) n. 9. (3) de praed. SS. n. 6. & seqq.

quia credere, vel non credere non sit in arbitrio voluntatis humanæ, sed in electis præparatur voluntas à Domino; ideoque eam nemo habet sine ipso. Oggerebant adversarii: *Volunt ergo isti credere, nolunt illi. Quis hoc ignorat? quis hoc neget? sed cum alius præparetur, alius non præparetur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordia ejus, quid de iudicio.* Frustra hoc loco nititur, qui cuperet mali causam in Deum conferre. Generali gratiâ præparat Deus omnibus voluntatem, speciali autem non omnibus. Immo illi etiam, qui Evangelium non audiunt, quandam Dei vocem in animo exaudiunt. Ubi Author noster ipsis in memoriam revocat, quod audientes verbum Dei sese occiderint, atque induraverint, nè aditum ullum errori relinquat, subiungit: *Et tamen illi, quia voluerunt, crediderunt: illi, quia noluerunt, non crediderunt.*

2. MULTA disputat in illud Joannis: *Omnis, qui audit à Patre meo, & didicit, venit ad me, quo aliud non innuitur, quam nullum esse, qui audiat à Patre, & discat, & non veniat ad me.* Intelligit hic eos qui veniunt ad fidem, quia exponit: *multos venire videmus ad filium, quia multos credere videmus in Christum.* Sed ubi, & quomodo à Patre audierint hoc, & didicerint, non videmus. Nimirum (*) gratia ista secreta est; gratiam verò esse quis ambigat? Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus Divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.

QUIBUS confirmatur adversus Semipelagianos, vocationem, & fidei initium soli Deo deberi. Egit etiam alibi de eodem hoc loco: *Si, sicut veritas loquitur: Omnis, qui didicit, venit, quisquis non venit, profecto nec didicit. Quis autem non videat & venire quengquam, & non venire arbitrio voluntatis?*

3. QUIA igitur Divina gratia dilucidè promicat ex eo, quod nos ad fidem adduxerit; quia item requiritur ut ipsa tanquam ad omne bonum necessaria præcedat, necessarium esse magnâ hic energiâ exprimit, ut credamus, *nunquam eorum fidem, pro quibus oratur, ut credant, Dei prævenire gratiam.* Et quoniam per primam gratiam alii credunt, alii non credunt, dicit: *illis dari, ut credant, illis non dari.* Quia interiores non cuncti aures aperiant, foris audiunt, intus non audiunt, neque discunt. Totius dissertationis scopus alius non est, quàm ut statuatur, donum esse gratuitum, nihil procedere ab homine, & trahi à Patre... nihil aliud esse, quàm

donum accipere, quo credat in Christum; sine illo enim credere non poterat. Si autem hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari contingat, non idcirco incusari potest Divina iustitia; siquidem, quando in primo parente unusquisque peccavit ex uno omnes ierunt in condemnationem. Unde constat, magnam esse gratiam, quod plerique liberantur. Quod autem liberentur uni, non item alii, mysterium est, quod Deus occultum esse voluit, quodque scrutari velle temerarium est.

4. ADERT longum alterius sui libri fragmentum, quo quæsierat, quam ob causam adeò longo post tempore Christus venerit? quòque docuerat, salvis rationibus aliis occultioribus, quæ subesse possent, tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri. Quod hic non respuit, sed ait: *posse etiam sic dici: Quando, & ubi sciebat esse, qui electi fuerant in ipso antè mundi constitutionem.* Quid enim est verius, quàm præscisse Christum, quinam essent in se credituri: sed utrum prædicato sibi Christo à se ipsis habituri essent fidem, an Deo donante sumpturi; id est, utrum tantummodo eos præscierit, aut etiam prædestinaverit Deus, hanc tum temporis discutere quæstionem non existimavit necessarium. Non referemus reliqua hujus libri: Non enim immoramur nisi iis, quæ difficultatis quidquam præ se ferunt; deinde etiam nè recoquere denuo necesse sit, quæ toties jam tum hæc in historia repetere oportuit. Legitur sub finem: *inclinari à Deo hominum corda, ut hoc velint; eo scilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo, & ineffabili operatur, & velle.* Paradoxum inexplicabile consistit in eo, quod hæc operetur, quin arbitrio nostro obsit, aut impediat voluntatem, quominus liberè se determinet. Quod si non foret, ipsæque suâ nos omnino ad volendum omnipotentia constringeret, mirum planè non esset, quocumque demum modo id faceret.

XI. ALTER liber inscribitur de perseverantiâ, quia de eâ prolixè ibidem differtur. Adversarii Augustini non erant amplius Pelagiani, ut omnes virtutes, earumque actus Dei dona esse negarent. Erant Semipelagiani quorum hæresis ad duo revocabatur capita, quod nimirum fidem nos & incipere habere, & in eâ usque in finem perseverare, tanquam id non à Domino accipiamus, nostrum esse contendunt. Reliqua omnia concedebant, solum initium fidei, & usque in finem perseverantiam sic in nostra constituebant potestate, ut Dei dona esse non putarent; nec volebant

(1) de gen. Chr. n. 25. (2) de præd. SS. n. 15. & seqq. (3) de bon. pers. n. 43. Neque enim Pelagiani sunt.

Deo aliquam in hoc partem deberi. Advertendum autem hic est, non agi de perseverantiâ in una virtute, ex tribus illis Theologicis; sed in eâ fide, quæ operatur per amorem, ac proinde reliquas complectitur. Sic, quando ait D. Paulus non justificari nos, nisi per fidem, perperam id Protestantes de solâ fide intelligunt, hoc enim nomen religioni Christianæ ibidem tribuit. Nomen fidei quandoque comprehendit omnia. Dicit proinde, ¹ *posse habere fidem, sicut posse habere Caritatem, naturæ esse hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere Caritatem, gratiæ esse fidelium.* Diluto itaque per priorem librum primo errore; per alterum Author noster secundum impugnat. Initium ducit à declaratione, perseverantiæ nomine se non intelligere vitam probam tantisper continuatam, sed mortem in gratia obitam; imò & mortem in fide, & non postquam huic quis nuncium remississet. Adversus fidem enim insidias struebant Semipelagiani. Dicebant ipsi acceptâ perseverantiâ maneri in fide.² Nolebant hominibus³ prædicari, dona Dei esse, ut veniatur ad fidem, & permaneat in fide. Contra hunc errorem ita Sanctus noster:⁴ *Asserimus ergo, donum Dei esse perseverantiâ, quâ usque in finem perseveratur in Christo: finem autem dico, quo ista vita finitur.* Quare si quis, ex quo fidelis factus est, vixit verbi gratia decem annos, & eorum medio tempore à fide lapsus est, hæc fuit perseverantiâ duntaxat ad certum tempus. At nunc agimus de perseverantiâ, quâ in Christo perseveratur usque in finem. In primum argumentum, quod ipsa donum Dei sit, adducit locum illum epistolæ ad Philippenses: *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum; sed etiam ut patiamini pro eo.* Quorum unum, ait Augustinus, pertinet ad initium; alterum ad finem. Interpretatur enim id morte pro Christo,⁵ hoc est pro ejus fide. Hinc est, quod dicat postmodum: *multi eam possunt habere; nullus amittere, cum enim mors nos opportuno tempore à vivis eripit, omni simul periculo eripimur.*

2. ALIA petit argumenta ex expositione D. Cypriani in Orat. Dominicam. Notandum tamen est, affinitate materiæ fieri quandoque, ut transeat ad continuationem virtutis, bonorumque operum, quin eo necessariò comprehendat mortem obtingentem in gratiâ. In hunc sensum scripsit etiam libro de corrept. perseveraturum hominem⁶ si vellet; cumque non perseverat, id fieri, quia ex bona in malam vi-

tam sua voluntate mutatus est. Scripsit quoque in Genesin:⁷ *Dei misericordiam, & veritatem primo ipsa perversitate conversionis, deinde servandi præcepti perseverantiâ promerendam esse.*

Observeretur, ubi docet, ad impetrandum ingens donum perseverantiæ finalis, etiam orationis ope nobis rem gerendam esse; hoc enim donum⁸ suppliciter emereri potest. Quare dixit alio in loco:⁹ *Retributio est, cum tibi vires subministratae sunt, ut usque in finem perseveres.* Quid? quod observavit in Oratione quam edocti à Servatore fuimus, nihil pene aliud quam perseverantiâ posci. Obmovebatur:¹⁰ *At enim voluntate sua quisque deserit Deum, ut meritiò deferatur à Deo.* Respondebat Augustinus: *Quis hoc negaverit? Sed ideo petimus, ne inferamur in tentationem, ut hoc non fiat.* Notat hic in *maledictis*, in pluribus codicibus, etiam iis, quas rerulit D. Cyprianus, non legi: *ne nos inferas in tentationem.* Sed: *ne peccatis nos induci in tentationem.* Id quod tamen nusquam reperiebatur in Græco. Oratio itaque Dominica docet, ut non discedamus à Deo non dandum esse nisi à Deo; cum id ipsum poscendum ostendit à Deo. Qui enim non inferatur in tentationem, non discedit à Deo. Sed non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt; fuerat in homine antequam caderet. Id quod aliud non sonat, quam Adamum ante, quam peccaret obnoxium non fuisse concupiscentiæ, congenitam, quæ ei fuisse potestatem volendi bonum per gratiam cum quâ fuerat conditus. Atque hic finem faciemus nè coctam sapientiam recoquamus. Quando adducit, præveniri etiam fidem à Divinâ gratiâ, reperit, quàm sit à veritate alienum negare, donum Dei esse perseverantiâ usque in finem hujus vitæ, cum vitæ huic, quando voluerit, det finem. Advertat quisque ad prædictum horum epilogum; debere nos, nimirum, cum populum instituimus, loqui in hunc modum. Vos itaque etiam ipsam obediendi perseverantiâ à Patre lucemini. . . sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere, atque hoc faciendo confidere, non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos, quia etiam hoc ut faciatis, ipse lavabit. Absit autem à vobis ideo desperare de vobis, quoniam spem vestram in ipso habere jubemini; non in vobis. Ex eo, quod Ecclesia semper oraverit Deum, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent fideles, quivis facile intelligit, semper ipsum ea Dei dona esse, credidisse, neque unquam ea negare fas fuisse, hæc à Deo esse præcognita.

(1) de præd. 88. n. 10. (2) n. 38. (3) n. 43. (4) n. 1. (5) Ut expressius eloquar, cui donatum mori pro Christo. (6) de corr. & gr. n. 11. (7) De Genes. ad lit. l. 10. n. 28. (8) n. 10. (9) in Pf. CII. n. 7. (10) n. 12.

Ita prædestinatio prædicanda est. Præ cæteris autem respiciatque altè insculpi animo deberet, documentum, quo D. Augustinus hic imponit coronidem: *Non itaque sumus in disputationibus prompti, & in orationibus pigri.* Non omittat hic quivis ingenii perspicacis homo reputare secum, quam aptè loca Augustini difficiliora, eo

quem indicavimus modo, intellecta cum reliquâ omni ejus doctrinâ consentiant. Quo fit, ut ejus libri mutuam sibi opem præstent; rotaque eorum series ritè inter se quadret, & cohæreat. Dum è contrario is, qui sensu ipsum non Catholico interpretatur, perpetuè ipsum antilogiæ, dogmatisque secum ubique pugnantis reum agit.

FINIS LIBRI DUODECIMI

HISTORIÆ THEOLOGICÆ

LIBER XIII.

Animadversiones in peculiare Augustini idioma.

Obertæ S. Patris nostri ætate novæ controversiæ novum quoque loquendi genus invexere, novâsque quibusdam vocabulis affixere notiones. Verborum vis ipso sæpe temporum successu mutatur, pro diversâ facie, quam opiniones, ideæ, & mores sumunt. Hinc antiquos legenti scriptores, cum ad sensum hodiernum, & communem advertit, phrasas quasdam & voces alio ab ipsis significato prolatas sinistrè intelligere pronissimum est. Adde, cum infinites major sit rerum, quam verborum numerus, oportere non rarò eodem vocabulo denotari res vel naturâ, vel gradu diversas; variòque sensu verba, formas ac modos loquendi usurpari. Consistit sæpe in eo vis tota ingenii, ut propriam quis vocabulorum notionem, penetret, ejusque variationem intelligat. Prægrandia conscriberet volumina, qui in animo haberet quæstiones, & disputationes illas congerere, quæ & natæ sunt, & adhuc nascuntur ex eo, quod sese homines non intelligant, ob mutatam vel quondam vel modò vocabulorum potestatem.

2. HABET tamen vel maximè locum hæc animadversio in rebus Ecclesiasticis. Religio Christiana ob alta sua mysteria, & tot nova dogmata cum ad fidem tum ad mores pertinentia non modò ingeniem novarum vocum induxit numerum; sed & antiqua multa vocabula, pluresque phrasas consuetas novo cepit significato adhibere. Qui Testamenti novi phrasin, cum antiquis scriptorum profanorum libris contulerit, reperiet novum quoddam linguæ genus; illudque eò magis ambiguum, quò plenius est phrasibus metaphoricis, & tropicis, ut quandoque ænigmatis speciem præ se ferat. Crevit quandoque hæc locutionis insolentia, quòd

nollent nostra Gentilibus propalare mysteria; crevitque difficultas, quantum attinet ad rem præsentem, ex formulis hebraicis ex Vetere Testamento derivatis. Ex idiomate Scripturæ manavit magnam partem idioma SS. Patrum, quorum quisque ferme singulare quid sibi præterea adoptavit, pro diversitate temporum, quibus floruit, & materiæ, quam tractavit. Atque hæc nostra magis ambiguitati, quam omnes ceteræ, est obnoxia, quia quibusdam scater formulis, in quibus difficile foret significationem determinare, quæ alios sensus excludat. Vocabula hæc: *peccatum, libertas, necessitas, lex, voluntas, gratia, prædestinatio*, & alia complura hæc in re frequentissima ab uno ita, ab alio aliter intelliguntur, ac sæpe ab eodem Authore modò uno, modò alio sensu accipiuntur. Non est quasi possibile, ut is, qui scribit, aut loquitur, verborum suorum sensum semper, & scopum declararet; & tamen hinc & verum, & falsum pendet. Hinc est, quod res affines quidem, sed tamen differentes, sæpe permisceantur, ac se ipsas propemodum penetrent; quo fit, ut genuina earum notio facile confundatur, & à versipellis nullo negotio alteretur, ac commutetur.

3. S. AUGUSTINUS novas Pelagianorum expressiones elusus, novum quasi linguæ genus sibi procudit; quod ut intelligas, multa ejus scripta pervolvere, arque ex uno aliud interpretari tibi necessum est. Verum est, hausisse ipsum magnam ejus partem ex SS. literis, ac præcipuè D. Paulo. Utitur non rarò hyperbolis, phrasisque hyperbolicas adhibet. Adhibuit eas quoque S. Paulus; unde de iis mentionem fecit Chrysostomus cum commentaretur primam ad Corinthios: *semper ita facit, quando vult quandam adducere hy-*

(1) Chrys. in 1. Cor. hom. 32. n. 5. *ὅτι οὐκ ἔστιν ὅταν ὑπερβολὴν παραστήται βελήσῃ.*